

Philip

ROTH

Americká idyla

**Pulitzerova cena za beletrii
za rok 1998**

Mladá fronta

Philip Roth
AMERICKÁ IDYLA

PŘELOŽILI LUBA A RUDOLF PELLAROVÍ

MLADÁ FRONTA

PŘELOŽILI LUBA A RUDOLF PELLAROVÍ

AMERICAN PASTORAL

Copyright © Philip Roth, 1997

Translation © Rudolf Pellar, Luba Pellarová, dědicové, 2009

VĚNOVÁNO J. G.

SNI, UŽ SE VEČER SKLÁNÍ,
SNI, SNAD SE TVOJE PŘÁNÍ,
SPLNÍ DŘÍVE, NEŽ SE ROZEDNÍ,
TAK SNI, SNI, SNI.

JOHNNY MERCER

Z PÍSNĚ „SNI“, POPULÁRNÍ VE 40. LETECH

CO SE OČEKÁVÁ, MÁLOKDY SE STÁVÁ.

WILLIAM CARLOS WILLIAMS

Z „AT KENNETH BURKE'S PLACE“, 1946

I

VZPOMÍNKY NA RÁJ

1

Švéd. Ve válečných letech, kdy jsem ještě chodil do základní školy, to bylo v našich končinách Newarku magické jméno, i pro dospělé, které od ghetta v Prince Street dělila teprve jedna generace a ještě nebyli tak beze zbytku zamerikanizovaní, aby padali na zadek nad výkony nějakého středoškolského sportovce. Ta přezdívka byla stejně magická jako Švédův výjimečný obličej. Na naší převážně židovské škole bylo sice pár židovských studentů se světlou pletí, ale žádný z nich neměl obličej, který by se alespoň vzdáleně podobal té lhotejné vikingské masce modrookého světlovlasého Seymoura Irvinga Levova s protáhlou bradou, který se narodil do našeho kmene.

Švéd exceloval jako end v americkém fotbale, centr v basketu a hráč na první metě v baseballu. Ale jen basketbalový tým byl co k čemu – vyhrál dvakrát městský šampionát a Švéd byl jeho nejlepším střelcem. Ovšem ani v době, kdy Švéd zářil, nám – potomkům z valné většiny nedovzdělaných a přepracovaných rodičů, kteří si ze všeho nejvíc cenili studijních výsledků – příliš nezáleželo na tom, jak si naše sportovní týmy vedou. Obvyklým zdrojem zábavy v naší komunitě nebyla fyzická agresivita, třebaže se skrývala za dresy a herními pravidly a třebaže jejím cílem nebylo ubližovat Židům, nýbrž akademické hodnosti. Díky Švédovi si však naše končiny začaly tenkrát o sobě i o světě dělat falešné představy, které jsou vlastní všem sportovním fanouškům: naše rodiny dokázaly takřka stejně jako Nežidi (aspoň podle toho, jak si nežidy představovaly) zapomenat, jak to na světě doopravdy chodí, a spojovat veškeré své naděje s výkony sportovců. Především proto, že jim ty výkony pomáhaly zapomenout na válku.

To, že si weequahičtí Židé povýšili Švéda Levova na domácího Apollona, se dá podle mě nejlíp vysvětlit válkou proti Němcům a Japoncům a obavami, jaké vyvolávala. Pro ty, co žili v hrůze, že už nikdy neuvidí své syny, bratry nebo manžely, se zásluhou Švédovy nepřemožitelnosti na hřišti stala z té na pohled nicotné lidské činnosti jakási bizarní iluzorní opora – šťastný únik do švédovské prostoty.

A jak to působilo na něj – ta glorifikace, to svatořečení po každém jeho koši přes hlavu, po každé přihrávce, po níž skočil a chytil ji, po každém jeho rovném odpalu k levé čáře, z kterého byl dvojběh? Udělalo z něj snad toho vyrovnaného mladíka s kamennou tvářív právě tohle? Nebo byla ta zrale vyhlížející střízlivost vnějším projevem houževnaté vnitřní snahy udržet na uzdě narcisismus, který do něj svou láskou cpala celá komunita? Středoškolské roztleskávačky měly pro Švéda speciální pokřik. Na rozdíl od ostatních pokřiků, jimiž povzbuzovaly celý tým nebo se snažily rozpumpovat diváky, platil ten rytmizovaný hold spojený s dupáním jen a jen Švédovi, a bylo v něm nadšení nad jeho dokonalostí, nepokryté a otevřené. Při basketbalových utkáních rozvlnil tělocvičnu pokaždé, když Švéd doskočil nebo dal koš, při fotbale zase proběhl celou naši stranou městského stadionu, kdykoli získal yard nebo chytil přihrávku. I při těch málo navštěvovaných baseballových zápasech v Irvington Parku, kde u postranních lajn neklečel roj rozdychtěných roztleskávaček, tam z dřevěné tribuny doléhalo slabé skandování hrstky weequahických skalních fanoušků, a nejen v okamžiku, kdy šel na pátku, ale i když třeba jenom někoho vyautoval u první mety. Byl to pokřik, skládající se z osmi slabik (tři z nich tvořilo jeho jméno) – měl formu *Ba ba ba!* *Ba ba ba...* *ba ba!* Jejich tempo – zvláště při fotbalových zápasech – se s každým opakováním zrychlovalo a na vrcholu té zuřivé adorace propukla extatická exploze přemetů, při níž před našima obdivnýma očima vlály sukýnky a mihaly se ohňostroje oranžových kalhotek desítky pěkně rostlých malých roztleskávaček... ale ne z lásky k vám nebo ke mně, nýbrž k tomu báječnému Švédovi. „Švéda má každej rád... Hurá! Švéda má každej rád... Hurá!“ ano, na koho se podíval, ten byl do něj zamilovaný. Stánkaři s cukrovím, které jsme my kluci otravova-

li, nás odbývali: „Hele, ty! Nic takovýho!“ nebo: „Nech toho, kluku!“, ale jemu říkali uctivě „Švéde“. Rodiče se ně něj usmívali a oslovovali ho vlídně „Seymoure“. Štěbetavé dívky, které potkával na ulici, dělaly, jako že omdlívají, a nejodvážnější prozpěvovaly: „Pojď ke mně! Pojď ke mně, Levove, má lásko, můj živote!“ A on to klidně přijímal a chodil po naší čtvrti, veškerou lásku v sobě, ale tvářil se, jako by jí vůbec nepocíťoval. Na rozdíl od nás ostatních, kteří jsme ve svých představách snili o tom, jak by nás takový bezvýhradný, nekritický, zbožňující obdiv pozvedl, Švéda zřejmě láska, kterou ho všichni zasypávali, zbavovala doslova veškerých emocí. Zdálo se, že v tom hochovi, k němuž tolik lidí vzhlíželo jako k symbolu naděje – v tom ztělesnění síly, odhodlanosti a neohrožené srdnatosti, které se dokážou postarat, aby se branci z naší školy bez úhony vrátili domů z bitvy o Midway, ze Salerna, ze Cherbourgu, ze Šalomounových ostrovů, z Aleut, z Tarawy – není kapička ostrovtipu nebo ironie, jež by narušovala ten obrovský smysl pro zodpovědnost, který dostal do vínku.

Ostrovtip nebo ironie je totiž pro hochy, jako byl Švéd, něco jako promáchnutí při baseballu, neboť v ironii hledají útěchu smrtelníci, kdežto u někoho, kdo si vykračuje po světě jako bůh, je nemístná. Buď Švéd celou jednu stránku své osobnosti potlačoval, nebo se v něm ještě neprobudila, nebo, což je pravděpodobnější, vůbec neexistovala. Se svou povzneseností, zřejmou lhostejností vůči faktu, že je vytouženým objektem veškerých těch asexuálních milostných vztahů, člověku připadal ne-li jako něco božského, tak aspoň o hezký stupeň vyššího než to nejprimitivnější lidství takřka všech ostatních ve škole. Byl svázán s dějinami, byl jejich *nástrojem*, oceňovaným a vášnivě uctívaným, jímž by se byl možná nestal, kdyby nepřekonal weequahický basketbalový rekord – 27 bodů v zápase proti Barringeru – právě v ten smutný, přesmutný den roku 1943, kdy při bombardování Německa stíhačky Luftwaffe sestřelily padesát osm létajících pevností, dvě padly za oběť flaku a pět dalších se zřítilo při návratu, ačkoli už přeletěly anglické pobřeží.

Švédův mladší bratr Jerry Levov byl můj spolužák, vyčouhlý chlapec s malou hlavou, až nepříjemně mrštný, s postavou, která se trochu podobala cukroví zvanému pendrek, a kromě toho něco jako

zázračný matematik, který byl v lednu roku 1950 vybrán, aby pronešl ve škole za náš ročník řeč na rozloučenou. Přestože vlastně nikdy s nikým nekamarádil, věnoval po celé ty roky svůj panovačný, podrážděný zájem mně, a to tím, že mě od mých deseti let v zařízeném suterénu rodinného domku Levovových na rohu Wyndmoor a Keer Street pravidelně pobíjel v ping-pongu – slovo „zařízený“ vyjadřovalo, že ta místnost obložená sukovitým bukovým dřevem je určena k obývání a ne, jak si zřejmě vykládal Jerry, že je to nejvhodnější místo k „vyřizování“ druhého kluka.

Jerryho výbušná agresivita u pingpongového stolu překonávala agresivitu jeho bratra v kterémkoli sportu. Pingpongový míček má tu skvělou vlastnost, že při svých rozměrech a tvaru nemůže člověku vyrazit oko. Jinak bych byl s Jerryem Levovem v jejich suterénu nehrál. Nebýt toho, že jsem tím získal možnost říkat lidem, že to u Levovových znám, nikdo by mě byl do jejich suterénu, kde jsem neměl žádnou jinou zbraň než malou dřevěnou pátku, nedostal. Nic, co váží tak málo jako pingpongový míček, nemůže sice člověka zabít, ale když Jerry tu legrácku napálil, neměl zaručeně v duši daleko k vraždě. Nikdy mě nenapadlo, že by tahle útočnost mohla mít nějakou souvislost s tím, co pro Jerryho znamená být mladší bratříček Švéda Levova. Poněvadž jsem si nedokázal představit nic lepšího než *být* Švédův bratr – leda snad být sám Švéd –, nedošlo mi, že pro Jerryho je asi těžké představit si něco horšího.

Švédova ložnice – do níž jsem se nikdy neodvážil vstoupit, ale před níž jsem se vždycky cestou na záchod, který byl vedle Jerryho pokoje, zastavil a nakoukl do ní – byla zastrčená pod sešíkmenou střechou vzadu v domě. S tím zkoseným stropem, vikýřovými okny a weequahickými vlaječkami na stěnách odpovídala přesně mým představám o chlapeckém pokoji. Z obou oken s výhledem na zadní trávník bylo vidět střechu Levovovy garáže, kde se Švéd jako žák základní školy v zimě cvičil v odpalování baseballového míče přilepeného leukoplastí k provazu visícímu na trámu – možná ten nápad dostal při čtení románu *Kid z Tomkinsville* od Johna Tunise. Tuhle a další Tunisovy knihy o baseballu – *Železný Duke*, *Duke rozhoduje*, *Šampionova volba*, *Keystone Kids*, *Nováček roku* – jsem poprvé

zahlídl na policiče ve zdi vedle Švédovy postele, kde stály úhledně seřazené podle abecedy mezi dvěma masivními bronzovými úchytkami, které dostal k bar micva, miniaturními replikami Rodinova „Myslitel“. Okamžitě jsem zašel do knihovny a vypůjčil si všechny Tunisony knihy, co tam měli, a začal s *Kidem z Tomkinsville*, s neradostnou, ale pro chlapce poutavou četbou, napsanou prostě, místy toporně, ale poctivě a nepodbízivě, o Kidovi, který se jmenoval Boy Tucker. Byl to slušný mladý nadhazovač pocházející z venkovských connecticutských kopců, jemuž umřel otec, když mu byly čtyři, a maminka, když mu bylo šestnáct, a který ve dne pracoval na rodné farmě a v noci ve městě v „MacKenzieově dragstóru“ na rohu South Main, aby pomohl babičce vyjít s penězi.

V knize, vydané v roce 1940, byly černobílé ilustrace, které s mírnou dávkou expresionistického zkraslení a s dostatečnou dávkou anatomické přesnosti čtenáři názorně líčily těžký život Kida v dobách, než baseball objasnily miliony statistik a kdy ještě patřil k složitým záhadám pozemského dění a hráči nejvyšších soutěží ještě nevypadali jako ostatní zdraví hoši, ale spíš jako vyhublí hladoví proletáři. Kresby působily dojem, že je zplodila temná, nucená šetrnost za americké krize. Po každých zhruba deseti stránkách následoval obrázek, který měl pregnantně znázornit ten který dramatický okamžik příběhu – „Dokázal přidat trošku páry“, „Šlo to až za ohradu“, „Razzel se dobelhal k lavičce“ –, zpodobení vychrtlého hráče se zachmuřeným obličejem; jeho osamělá silueta se odrážela od prázdné stránky jako duše opuštěná celým světem, přírodou i lidmi, nebo se za ní na vytečkovaném náznaku trávy na hřišti táhla vyhublá červovitá postavička stínu. Ani v baseballovém dresu nevypadal zrovna skvěle; když nadhazoval, připomínala jeho ruka v rukavici tlapu, a z jednoho obrázku za druhým bylo nad slunce jasnější, že hrát v nejvyšších soutěžích, byť to přinášelo velkou slávu, je jen jiná forma úmorné, nelukrativní dřiny.

Kniha *Kid z Tomkinsville* by se mohla zrovna tak dobře jmenovat *Beránek z Tomkinsville* nebo dokonce *Cesta beránka z Tomkinsville na jatka*. Kidovi, který se už jako nováček stal motorem brooklynského klubu Dodgers, klubu na posledním místě žebříčku, se v jeho

kariéře dostalo za každý triumf odměny v podobě zdrcujícího zklamání nebo osudné nehody. Mezi osamělým Kidem, jemuž se stýskalo po domově, a veteránem Davem Leonardem, zadákem Dodgerů, který ho s úspěchem učil, jak to chodí u slavných klubů a „upřeným pohledem hnědých očí za metou“ dirigoval jeho neodpalitelné nadhozy, se zrodila věrná příchylnost, kterou však klub nelitostně ukončil tím, že šest týdnů po začátku sezony vyškrtl toho starého mazáka ze dne na den ze soupisky. „Byla to ukázka rychlosti, o které se v baseballu moc nemluví: rychlosti, s jakou hráč stoupá – i padá.“ Kid pak vyhraje patnáct zápasů za sebou – rekord, jakého ještě žádný nadhazovač-nováček v žádné lize nedosáhl –, ale po tom patnáctém mu naneštěstí rozkurážení spoluhráči, kteří po tom velkém vítězství dováděli ve sprchách, podrazili nohy a on si při pádu poranil loket a už nemohl nadhazovat. Zbytek roku zahříval lavičku a dělal střídajícího pálkaře, protože byl dobrý v útoku, a pak celou zimu, kdy se vrátil domů do Connecticutu a trávil dny na farmě a večery v dragstóru, ač už byl známý, zase pomáhal babičce a pilně na sobě podle návodu Davea Leonarda pracoval, aby si udržel správný švih („Jeho nejhorší chybou je, že má sklon nechávat pravé rameno dole a že pálí vejšky“), a ve stodole za chladných jiter pral „svou milovanou pálkou“ do míče zavěšeného na provázku, až se z něj pot jen lil. „Prásk... Čistý lahodný zvuk pálky, která se strefila naplno do míčku.“ V příští sezoně, kdy už byl schopen vrátit se k Dodgers jako rychlý hráč v pravém poli, měl průměr na pálce 0,325 a dotáhl tým až k souboji o první místo. Poslední den sezony při zápase proti Giants, kterým chybělo k získání prvního místa už jen půl hry, roznítil tým Dodgers pálkařským útokem, a na konci čtrnácté směny – jenom s dvěma hráči aut a dvěma na metách –, kdy díky jeho odvážnému, charakteristicky silovému běhu vedli Dodgers o bod, ukončil hru tím, že chytil míč až na zdi pravého pole. Zásluhou toho odvážného manévru se Dodgers dostali do World Series, ale „on se svíjel v mukách na trávníku daleko v pravém poli.“ Tunis uzavírá: „Na klubko hráčů, na dav, který se vřítel na hřiště, na několik chlapů, kteří pronášejí zástupem nosítka s bezvládným tělem... se snášel soumrak. Zahřmělo. Na stadion Polo Grounds se snášel déšť.“

Snášel se a snášel, hřmělo a hřmělo. Tak končí ta Kniha Jobova pro kluky.

Bylo mi deset a ještě nikdy jsem nic podobného nečetl. Jak je ten život krutý! Nespravedlivý! Neuvěřitelný! Zavrženíhodný člen týmu Dodgers Razzle Nugent, výborný nadhazovač, je ožrala a prchlivec, násilnický rváč, který nepřičetně žárli na Kida. A přesto neodnášejí na nosítkách „bezládného“ Razzla, nýbrž toho nejlepšího ze všech, farmářského sirotka, kterému se říká Kid, skromného, spolehlivého, slušného, loajálního, naivního, nezastrašitelného dřiče, který má kuráž, neřve, je vynikající sportovec, krásný, prostý hoch. Je zbytečné podotýkat, že jsem si v myšlenkách spojoval Kida se Švédem, a uvažoval, jak Švéd tuhle knihu, která mě dohnala takřka k slzám a nedávala mi spát, dokázal vůbec číst. Kdybych byl v sobě našel odvahu na něj promluvit, byl bych se ho zeptal, jestli to zakončení znamená, že je Kid vyřízený nadobro, či jestli připouští, že se znovu vrátí. Slovo „bezládný“ mi nahánělo hrůzu. Přišel Kid při tom posledním chyceném míči sezony o život? Ví to Švéd? Zajímá ho to? Napadlo ho, že když mohla nějaká pohroma vyřídít Kida z Tomkinsville, mohla by položit na lopatky i slavného Švéda? Nebo je ta kniha o sympatické hvězdě, kterou neprávem postihl nemilosrdný osud – o velice nadaném nevinném chlapci, jehož nejhorší chyba spočívala v tom, že měl sklon nechávat pravé rameno dole a páčil vejšky, ale kterého hřmící nebesa přesto vyřídila – prostě jenom jedna z knih mezi těmi dvěma „Mysliteli“ na jeho poliče?

Keer Avenue byla ulice, kde bydleli bohatí Židi – nebo aspoň bohatí v očích většiny rodin, žijících v nájmu v domech o dvou, třech nebo čtyřech bytech, v domech s krytými cihlovými schůdky, neodlučitelně spojenými s naší sportovní činností po vyučování: s hrou v kostky, jednadvacet a stopballem, který končival, teprve když laciný gumový míček odrážený nemilosrdně od schůdku pukl ve švu. Tady v tom mřížoví ulic, lemovaných nízkými akáty, ulic, kvůli kterým byla na začátku dvacátých let v době konjunktury rozparcelována Lyonsova farma, se první poimigrační generace newarských Židů znovu semkla v komunitu, jejímž vzorem byl spíš trend amerického života než pol-

ský štetl, jaký si vybudovali jejich jidiš mluvící rodiče kolem Prince Avenue v chudé Třetí čtvrti. Židi na Keer Avenue byli se svými zařízeními suterény, zastřešenými verandičkami a kamennými předními schůdky něco jako odvážní průkopníci, kteří si začali vydobývat nárok na vymoženosti, jaké měli ostatní Američané. A předvojem toho předvoje byli Levovovi, kteří nás obdařili Švédem, chlapcem, jenž měl blíž ke gójovi, než se kdokoli z nás kdy dostane.

Sami Levovovi, Lou a Sylvia, nebyli rodiče o nic američtější nebo uhlazenější než můj tatínek a maminka, kteří se narodili v New Jersey, a nemluvili o nic líp a nebyli o nic kultivovanější. Což mě velice překvapilo. Až na ten rodinný domek v Keer Avenue nás nedělila taková přehrada jako kdysi venkovany od šlechty, o níž jsme se učili ve škole. Paní Levovová byla stejně jako naše maminka vzorná hospodyňka s bezvadnými způsoby, pohledná a ohleduplná paní, která svým synům dokázala vnuknout pocit důležitosti – jedna z mnoha žen, které v té době nikdy ani nenapadlo osvobodit se od závažného úkolu věnovat se pouze dětem. Oba Levovovi hoši po ní zdělili dlouhé končetiny a světlé vlasy, i když ona je měla rezatější a kudrnatější a pleť ještě mladistvě pihovatou, takže nevypadala tak nápadně árijsky jako oni a nepředstavovala mezi obličejí v našich ulicích tak výraznou genetickou odchylku.

Pan Levov, otec rodiny, byl hubeňour, ještě nervóznější než ten, jehož ustaranost formovala mou, a neměřil víc než pět stop a sedm nebo osm palců. Patřil k židovským otcům, kteří vyrostli ve slumech, k neotesaným nedovzdělaným chlapům, jejichž vize poháněly kupředu celou generaci snaživých, vysokoškolsky vzdělaných židovských synů; k otcům, pro které je všechno bezpodmínečná povinnost, pro které existuje jen správná nebo nesprávná cesta a nic mezi tím, a jejichž konglomerát ambicí, předsudků a přesvědčení je tak nenarušený uvážlivým myšlením, že uniknout mu není tak lehké, jak by se zdálo. Byli to omezenci s neomezenou energií; hned byli přátelští, hned zase nabručení – muži, pro které bylo v životě nejdůležitější *jít navzdory všemu dál*. A my jsme byli jejich synové. Naším úkolem bylo je milovat.

Věci se měly tak, že můj otec byl chiropraktik, ordinoval po celá léta v našem obýváku a vydělával jen tolik, abychom vyšli, o nic víc,

kdežto pan Levov, výrobce dámských rukaviček, zbohatl. Jeho otec – dědeček Švéda Levova – se přistěhoval ze staré vlasti do Newarku v devadesátých letech devatenáctého století a začal jako oškrobavač ovčích kůží, které jako jediný Žid mezi nejprimitivnějšími newarskými slovanskými, irskými a italskými přistěhovalci vytahoval z kádí s luhem v Nuttman Street v koželužně magnáta T. P. Howella, výrobce lakových kůží, jehož jméno bylo v tom nejstarším a největším místním průmyslovém odvětví, v koželužství a výrobě koženého zboží, pojmem. Při činění kůží je nejdůležitější voda – kůže víří ve velkých bubnech s vodou, bubny vyplivují znečištěnou vodu, trubkami proudí chladná i horká voda, statisíce galonů vody. Pakliže je to voda dobrá, měkká, dá se z ní vařit pivo nebo v ní vydělávat kůže, a v Newarku se dělalo obojí – byly tu velké pivovary, velké koželužny a pro přistěhovalce spousty mokré, páchnoucí otrocké práce.

Syn Lou – otec Švéda Levova – začal ve čtrnácti letech po skončení školní docházky pracovat v koželužně, aby pomohl živit devítičlennou rodinu, a naučil se nejenom barvit jelenici, to znamená nanášet na ni plochým, tuhým kartáčem barevný roztok, nýbrž i třídít kůže a určovat jejich kvalitu.

Koželužna, kde se namáčely, aby se z nich odstranilo vazivo a tuk, a kde se piklovaly, kde to páchlo jako na jatkách a zároveň jako v chemičce a kde v létě kalorify sušily tisíce a tisíce pověšených kůží, což v sušárně s nízkým stropem udržovalo po dvacet čtyři hodiny teplotu na sto dvaceti stupních Fahrenheita, kde temným jeskyním se podobající obrovské mokré dílny s káděmi vyplavovaly splašky, kde neurvalí dělníci v těžkých zástěrách, vyzbrojení háky a tyčemi, tahali a tlačili přetížené vozíky, ždímalí a věšeli holinu nasáklou vodou a v namáhavém shonu, jaký představovala dvanáctihodinová směna, se dřeli jako mezci – tahle špinavá smradlavá ratejna zamokřená vodou zbarvenou do červena, do černa, do modra a do zelena, s hromadami kožek a odřezků tuku po podlaze, kopců soli a barelů rozpouštědla byla střední i vysoká škola Loua Levova. Nebylo divu, že z ní vyšel tak drsný, spíš byl div, že vůbec ještě někdy dokázal být milý.

Firmu Howell & Co. absolvoval brzy po své dvacítce a spolu se svými dvěma bratry si založil malý podnik s kabelkami, který

se specializoval na krokodýlí kůže, jež jim dodával R. G. Salomon, newarský král kordovánu a přední zpracovatel krokodýlích kůží; nějakou tu chvíli to vypadalo, že by podnik mohl prosperovat, ale po tom krachu na burze se firma položila. Trojice příčinlivých kurážných Levovů zbankrotovala. Po několika letech založil Lou Levov, tentokrát sám, firmu Newark Maid, kožené zboží, a začal kupovat partyové kožené výrobky – kazové kabelky, rukavičky i pásky – a prodávat je o víkendech na vozíku a večer po domech. V Down Necku – na poloostrovovitém výběžku v nejvýchodnější části Newarku, kde se ze začátku usadila každá nová vlna přistěhovalců, v nížině ohraničené na severu a na východě řekou Passaic a na jihu solnými močály – bydleli Italové, kteří se ve staré vlasti živili výrobou rukaviček a teď začali podomácku vyrábět na zakázku pro Levova. On jim dodával kůže a oni z nich stříhali a šili dámské rukavičky, s nimiž Levov hauzíroval po celém státě. V době, kdy propukla válka, měl už kolektiv italských rodin, které pro něj v malém podkroví ve West Market Street stříhaly a šily rukavičky z kozlečiny. Byl to jen krejčárkový kšeft, Louovi Levovovi moc nevynášel, ale pak v roce 1942 narazil na zlatý důl: Ženský armádní sbor si u něj objednal černé vycházkové rukavičky z kozlečiny a s podšívkou. A Lou Levov si na rohu Central Avenue a 2. Street pronajal bývalou továrnu na deštníky, začouzenou, čtyřpatrovou, padesát let starou hromadu cihel, kterou krátce na to koupil a hotově zaplatil a horní patro pronajal jedné firmě vyrábějící zipy. Newark Maid začala chrlit rukavičky a každé dva nebo tři dny k ní zacouval nákladák, který je odvážel.

Důvod k ještě většímu jáсотu, než byla ona vládní zakázka, představovala dohoda s Bambergerem. Díky nečekanému setkání Loua Levova s Louisem Bambergerem se Newark Maid prodychtila do Bambergerovy firmy a stala se největším dodavatelem jeho parádních dámských rukaviček. Jeden výše postavený Bambergerův úředník se totiž při slavnostní večeři na počest Meyera Ellensteina, od roku 1933 člena městské rady a jediného Žida, který se kdy stal starostou Newarku, doslechl, že je přítomen otec Švéda Levova a zašel mu pogratulovat k tomu, že *Newark News* jmenovaly jeho syna nejlepším basketbalovým pivotem celého okresu. Lou Levov

pochopil, že je to jeho životní šance – šance překonat všechny překážky a dostat se na samý vrchol –, a umluvil toho člověka, aby ho přímo na té Ellensteinově večeři představil samotnému legendárnímu L. Bambergerovi, zakladateli nejprestižnějšího newarského obchodního domu a filantropovi, který věnoval městu muzeum, vlivné osobnosti, jež měla díky svým blízkým stykům s prezidentem Rooseveltem pro místní Židy stejný význam jako Bernard Baruch pro Židy po celé Americe. Podle řečí, jež se roznesly po okolí, i když Bamberger neudělal o moc víc, než že podal Louovi Levovovi ruku a chvíli, nanejvýš pár minut, s ním setrval v přátelském rozhovoru (o Švédovi), si Lou Levov troufl říct mu přímo: „Pane Bamberger, vyrábíme kvalitní rukavičky, vyrábíme levný rukavičky – proč bysme je nemohli dodávat vám?“ A než uplynul měsíc, dostala Newark Maid od firmy Bamberger první objednávku na pět set tuctů párů.

Na konci války už Newark Maid – nemalou zásluhou sportovních výkonů Švéda Levova – patřila k nejučtyhodnějším jménům mezi výrobci dámských rukaviček na jih od Gloversville ve státě New York, střediska rukavičkářského průmyslu, kam Levov dopravedl po železnici přes Fultonville kůže k vyčínění do nejlepší jirchárny v branži. Uplynulo přes deset let a v roce 1958, po založení továrny na Portoriku, se stal mladým prezidentem společnosti Švéd; jezdil na Central Avenue ze svého asi tak třicet mil vzdáleného venkovského domova a stal se tak pionýrem, který pronikl – byť jen kousínek – na západ na stojitrovou farmu u zastrčené silnice v řídce osídlených kopcích za Morristownem v bohatém, venkovském Old Rimrocku ve státě New Jersey daleko od koželužny, kde dědeček Levov začínal v Americe tím, že odstraňoval z holin podkožní vazy, morbidně nabobtnalé ve velikých kádích s vápennými louhy do dvojnásobné tloušťky.

V červnu 1945, den po maturitě na weequahické střední se Švéd přihlásil k námořní pěchotě, protože se chtěl účastnit bojů, které měly ukončit válku. Říkalo se, že jeho rodiče z toho byli úplně bez sebe a dělali, co mohli, aby mu tu námořní pěchotu rozmluvili a dostali ho do válečného námořnictva. I když překoná notoricky známý antisemitismus v námořní pěchotě, copak si myslí, že by přežil invazi do

Japonska? Ale Švéd si to nedal vymluvit, protože chtěl dostát svému hrdinnému vlasteneckému předsevzetí – pojal ho tajně hned po Pearl Harboru –, že jestli bude Amerika ve válce, až on absolvuje střední školu, půjde do boje s těmi nejodvážnějšími z odvážných. Právě končil přijímač na Parris Islandu v Jižní Karolíně – a šířily se zvěsti, že se námořní pěchota má 1. března 1946 vylodit na japonské pobřeží –, když byla na Hirošimu svržena atomová bomba. V důsledku toho strávil zbytek vojny jako „specialista na využití volného času“ přímo na Parris Islandu. Každé ráno před snídaní vedl půlhodinovou ranní rozcvičku praporu, dával dohromady boxerské večírky, aby se nováčci měli dva tři dny v týdnu kde pobavit, ale nejvíc času trávil tím, že hrál v týmu základny proti armádním mužstvům po celém Jihu, v zimě basket a v létě baseball. Když byl v Jižní Karolíně asi tak rok, zasnoubil se s jednou irskou katoličkou, jejíž otec, major námořní pěchoty a bývalý fotbalový kouč z Purdue University mu obstaral na Parris Islandu teplé místočko vojenského instruktora, aby si ho udržel jako hráče. Starý Levov se však několik měsíců před synovým propuštěním z armády na ostrov rozjel, zůstal celý týden v hotelu v Beaufortu nedaleko základny, a neodjel, dokud nebylo zasnoubení se slečnou Dunleavyovou zrušeno. Takže když se Švéd ve svých dvaceti letech v roce 1947 vrátil domů a dal se zapsat na Upsala College v East Orange, neměl na krku žádnou nežidovskou manželku a všichni v něm viděli ještě skvělejšího hrdinu: zapsal se do dějin jako příslušník námořní pěchoty, ačkoliv byl Žid – a ke všemu jako armádní instruktor v pravděpodobně nejtvrdějším vojenském výcvikovém táboře na světě. Příslušníci námořní pěchoty se rodí ve výcvikových táborech a Seymour Irving Levov jim pomáhal na svět.

Tohle všechno jsme věděli díky tomu, že na chodbách i ve třídách střední školy, do níž jsem tehdy chodil, žil ještě Švédův mýtus. Pamatuju se na dva nebo tři případy, kdy jsem se na jaře vypravil s kamarády na stadion Viking Field v East Orange podívat se na sobotní utkání baseballového týmu Upsalské univerzity na domácí půdě. Jejich hvězda, čistič met a hráč na první metě byl Švéd. V jednom dni tři homeruny proti Muhlenbergu. Kdykoli jsme zahlídli na tribuně někoho v obleku a klobouku, začali jsme si šuškat: „Lovec

talentů? Lovec talentů?“ Když jsem slyšel od jednoho kamaráda ze školního dvora, který ještě bydlel v našich končinách, že Švédovi byla nabídnuta smlouva s farmou AA Giants, ale on ji odmítl a místo toho vstoupil do otcovy firmy, byl jsem už na univerzitě. Později jsem se od rodičů dověděl, že si vzal za ženu Miss New Jersey. Než se v Atlantic City zúčastnila soutěže o titul Miss Ameriky 1949, vyhrála Miss Union County a před tím Spring Queen na Upsale. Byla z Elizabeth. Šikse. Dawn Dwyerová. Švéd dosáhl, čeho chtěl.

Za jednoho letního večera 1985 jsem se šel během návštěvy New Yorku podívat na utkání Mets proti Astros, a jak jsem obcházel s přáteli stadion a hledal, kterým vchodem se dostaneme na svá místa, uviděl jsem Švéda, o šestatřicet let staršího, než byl v dobách, kdy jsem se na něj díval při zápasech, v nichž hrál za Upsalu. Měl bílou košili, proužkovanou kravatu a černošedý letní oblek a vypadal ještě pořád ohromně. Zlaté vlasy měl sice o odstín nebo o dva tmavší, ale o nic řidší; už je neměl ostříhané nakrátko, spadaly mu bohatě přes uši až na límec. V obleku, který mu dokonale padl, se zdál ještě vyšší a štíhlejší, než jak jsem si ho pamatoval v dresu při tom či onom sportu. Žena, která tam byla s námi, si ho všimla první. „Kdo jen to je? To je... Není to John Lindsay?“ zeptala se. „Ne,“ odpověděl jsem. „Můj ty Bože! Víte, kdo to je? To je Švéd Levov,“ řekl jsem svým přátelům. „To je Švéd!“

Vedle něj šel hubený, světlomasý, asi tak sedmi- až osmiletý chlapec v čapce Mets, a bušil do rukavice hráče na první metě, která se mu bimbala na levé ruce jako kdysi Švédovi. Na první pohled otec a syn, něčemu se smáli, a já jsem k nim přistoupil a představil se: „Znal jsem ve Weequahic vašeho bratra.“

„Vy jste Zuckerman?“ opáčil a potřásl mi mocně rukou. „Ten spisovatel?“

„Jsem spisovatel Zuckerman.“

„No samozřejmě, byl jste Jerryho velký kamarád.“

„Já bych řek, že Jerry nebyl s nikým velký kamarád, na to byl moc chytrý. Jenom mě kdysi ve vašem suterénu porážel v ping-pongu. Moc mu na tom záleželo, aby mě porazil.“

„Tak to seš ty. Moje maminka o tobě říká: ‚A byl vám to tak milej tichej chlapec, když k nám chodil.‘ Víš, kdo to je?“ zeptal se synka. „To je jeden pán, co píše knížky. Nathan Zuckerman.“

Chlapec pokrčil nechápavě rameny a zadrmolil: „Brej den.“
„To je můj syn Chris.“

„A tohle jsou moji přátelé,“ řekl jsem a mávl rukou, čímž jsem představil ty tři, co tam byli se mnou. A jim jsem řekl: „Tohle je nejslavnější sportovec v dějinách weequahické střední školy. Opravdový mistr ve třech sportech. Hrál na první metě stejně jako Hernandez – *mysel*. Měl rovněj odpal a vždycky doběh aspoň na druhou. Jestlipak to víš?“ zeptal jsem se jeho syna. „Tvůj tatínek byl náš Hernandez.“

„Hernandez je levák,“ odpověděl.

„Ale to je jedinej rozdíl,“ řekl jsem tomu hnidopíškovi a znovu natáhl ruku k jeho otci. „To jsem rád, že jsme se setkali, Švéde.“

„Já taky. Měj se, Skokane.“

„Pozdravujte bratra,“ řekl jsem.

Zasmál se, načež jsme se rozešli a někdo z nás poznamenal: „No ne, ten nejslavnější sportovec v historii weequahické střední ti řekl ‚Skokane‘.“

„Já vím. Je to úžasný.“ A měl jsem opravdu pocit, že čním nad ostatní stejně jako kdysi, když mi bylo deset a znal jsem se se Švédem tak dobře, že mě oslovoval familiérně mou přezdívkou z hřiště, kterou jsem získal díky tomu, že jsem v základní škole přeskočil dvě třídy.“

Asi tak v půlce prvního iningu se žena, která tam byla s námi, ke mně otočila a řekla: „Přála bych ti vidět, jak ses zatvářil – jako kdybys nám oznamoval, že je to Zeus. Hned mi bylo jasný, jaks vypadal v klukovských letech.“

V roce 1995 jsem několik dnů před Dnem obětí války dostal prostřednictvím svého vydavatele následující dopis:

Milý Skokane Zuckermane,

omlouvám se, jestli Ti tímhle dopisem připravím nějaké nepřijemnosti. Třeba jsi už zapomněl na naše setkání na stadionu Shea.

Byl jsem tam se svým nejstarším synem (teď je v prvním ročníku na univerzitě) a Tys tam přišel s několika přáteli podívat se na Mets. Bylo to před deseti lety, za éry Cartera, Goodena a Hernandez, kdy ještě stálo za to se na Mets dívat. Což už dnes nestojí.

Píšu Ti proto, že bych Tě rád poprosil, jestli bychom se nemohli někde sejít a o něčem si pohovořit. Velice by mě potěšilo, kdybys byl tak laskav a přijal mé pozvání na večeři do New Yorku.

K té schůzce si Tě dovoluji vybičnout kvůli něčemu, o čem přemýšlím už od smrti svého otce, který vloni zemřel. Bylo mu devadesát šest. Byl to až do konce svého života bojovný pruduš. Tím těžší pro mě byl jeho odchod; přes jeho pokročilý věk.

Rád bych si pohovořil o něm a o jeho životě. Pokusil jsem se vzdát mu písemně hold, měl by vyjít mým vlastním nákladem pro přátele, rodinu a jeho obchodní partnery. Takřka každý ho měl za nezdolného člověka s hroší kůží, který snadno vybuchne. To ovšem není zdaleka pravda. Ne každý věděl, jak ho sužovaly rány, které postihly ty, co miloval.

Prosím Tě, věř mi, že pochopím, nenajdeš-li si čas na odpověď.

Se srdečným pozdravem

Seymour „Švéd“ Levov,

absolvent weequahické střední z roku 1945

Kdyby mě byl kdokoli jiný požádal, abych si s ním pohovořil o holdu, který chce vzdát písemně svému otci, byl bych mu popřál hodně zduar a nenamáčel bych se do toho. Ale měl jsem naléhavé důvody k tomu, abych mu – do hodiny – odpověděl, že jsem mu k službám. První byl, že *se se mnou chce setkat Švéd Levov*. Je to možná směšné, ale přestože jsem byl už na prahu stáří, stačilo mi uvidět na konci dopisu jeho podpis, a okamžitě mě zaplavily vzpomínky na Švéda jak na hřišti, tak mimo ně, vzpomínky sice padesát let staré, ale ještě pořád úchvatné. Vzpomínal jsem, jak jsem ten rok, co se Švéd uvolil hrát fotbal za školní tým, chodil každý den na hřiště dívat se na trénink. Na basketbalovém hřišti už byl v té době uznávaným mistrem ve střelení košů přes hlavu, ale nikdo ještě nevěděl, že dokáže být stejně báječný na hřišti fotbalovém, dokud ho kouč

nepřiměl, aby hrál jako end, a náš neúspěšný tým, přestože byl až na konci tabulky městského přeboru, nezačal dávat v každém zápase o mistrovství města jeden, dva nebo i tři touchdowny, všechny ze Švédových přihrávek. U postranních lajn postávalo při tréninku padesát nebo šedesát dětí, které na něj koukaly – na hlavě měl popraskanou koženou helmu a na sobě hnědý svetr s oranžovou jedenáctkou – jak se činí za reprezentační mužstvo v zápase proti juniorům. Quarterback reprezentačního mužstva „Lefty“ Leventhal vyběhl po každé rozehrávce s míčem sám („Le-ven-thal Švé-do-vi! Le-ven-thal Švé-do-vi! Byl anapest, který nás v dobách, kdy byl Švéd na vrcholu, vždycky rozparádil) a mužstvo juniorů hrajících obrannou hru mělo za úkol zabránit Švédovi, aby pokaždé neskóroval. Je mi přes šedesát, nejsem zrovna člověk, který by se díval na život jako v době, kdy byl kluk, a přesto se ze mě to klukovské očarování ještě úplně nevypařilo, a dodnes jsem nezapomněl, jak se Švéd, když ho tacklové srazili k zemi a zavalili, vyškral pomalu na nohy, oťepal, vrhl vyčítavý pohled vzhůru na potměnou podzimní oblohu, lítostivě si povzdechl a odklusal, jako by se nic nestalo, znovu do huddlu. Když skóroval, byla to nádhera, ale když ho srazili a přimáčkl k zemi, a on prostě vstal a oťepal se, byla to taky nádhera, i když to bylo jenom v skrimidži.

A jednou odlesk té nádhery padl na mě. Bylo mi devět, nikdy předtím mě nic velkolepého nepotkalo, a nebýt Jerryho Levova, nebyl by mě Švéd zaznamenal o nic víc než kohokoli jiného u postranní lajny. Jerry mě v poslední době povýšil na svého kamaráda; a Švéd si mě zřejmě u nich doma povšiml, i když pro mě bylo těžké tomu uvěřit. A tak mě jednou k večeru na podzim 1943 – když napůl utíkal a napůl se belhal z hřiště a přitom opatrně zkoušel ohnout locket, poté co chytil Leventhalovu krátkou pecku, načež ho zalehl na zemi celý juniorský tým a kouč okamžitě zapískal na znamení, že to pro ten den končí – poznal mezi ostatními kluky a zavola: „Tohle se při basketu stát nemůže, Skokane!“

Tím mě náš Bůh (sám teprve šestnáctiletý) přijal do nebe sportovců. Zbožňovaný uznal zbožňovatele. Každý obdivovatel nebo obdivovatelka sportovců nebo filmových idolů si představuje, že je

s nimi pojí tajné osobní pouto, ale že tohle pouto ukula – a veřejně – ta nejneokázalejší se chovající hvězda před ztichlým shromážděním klukovských soupeřů, byl úžasný zážitek, který mě vynesl na vrchol blaha. Celý jsem na tom vrcholu zrudl a nejspíš po celý týden na nic jiného nemyslel. Ta ironická atletova sebelítost, ta mužná velkorysost, ta královská vlídnost, ta sportovcova spokojenost se sebou samým, která je tak velká, že jí může kousek přenechat davu – ta štědrost mě ohromila a rozechvěla nejen proto, že přišla zabalená do mé přezdívky, ale že uvízla v mém vědomí jako vtělení čehosi, co bylo dokonce ještě úžasnější než Švédovo nadání ke sportům: nadání „být sám sebou“, schopnost být tou zvláštní všezahrnující silou, a přesto mít hlas a úsměv neposkvrněné byt' jen zábleskem povznesenosti – ta přirozená skromnost člověka, pro kterého neexistují překážky a který zřejmě nikdy nemusel bojovat, aby pro sebe získal prostor. Myslím, že nejsem jediný dospělý, který za těch vlasteneckých válečných let – kdy se zdálo, že válečné naděje celé naší čtvrti jsou soustředěné v tom nádherném Švédově těle – toužil jako židovský kluk stát se ryze americkým klukem a který v sobě celý život chová vzpomínky na nepřekonatelný styl toho nadaného chlapce.

Židovství, které jakožto vysoký, světlovlasý sportovní šampion nesl tak lehce, určitě promlouvalo i k nám – v našem zbožňování Švéda a jeho podvědomého američanství byla nejspíš kapička studu a odsuzování sebe samých. Pohled na něj v nás vzbouzel a zároveň tišil protichůdné židovské touhy; rozpor v Židech, kteří se chtějí zařadit, ale přitom odlišovat, kteří trvají na tom, že jsou jiní, ale i na tom, že se ničím neliší od ostatních, vždycky rozptýlila triumfální podívaná na tohohle Švéda, který byl vlastně v naší čtvrti jenom jeden ze Seymourů, jejichž předkové se jmenovali Solomon nebo Saul a kteří jednou zplodí Stepheňy, a ti pak zplodí Shawny. Kde v sobě skrývá toho Žida? Nedal se v něm najít, přestože člověk věděl, že v něm je. Kde v sobě skrývá tu židovskou iracionalitu? Kde je v něm ten ublíženeček? Kde jsou v něm ta nepředvídatelná pokušení? Není záluďný. Není úskočný. Není zlomyslný. To všechno ze sebe vymýtil, aby dosáhl dokonalosti. Nikam se nedere. Není obojaký. Nehraje na obě strany – má prostě styl, přirozenou fyzickou kultivovanost hvězdy.

Jenomže... jak došel k té osobitosti? V čem spočívá Švédova osobitost? Musí tu být nějaká živná půda, jejíž složky jsme si nedokázali představit.

To byl druhý důvod, proč jsem mu na jeho dopis odpověděl – ta živná půda. Jak vypadá jeho mentální život? Co mohlo Švédovi hrozit – pokud vůbec něco –, že ho vychýlí z jeho dráhy? Nikdo nezůstane nepoznamenán přemítáním, žalem, zmatky a ztrátami. I ti, kteří jako děti měli všechno, si dříve či později vytrpí své, a někdy i víc. Určitě si ledacos uvědomoval a určitě prožil něco neblahého. Přesto jsem si nedovedl představit, jakou podobu to či ono mělo, ani teď jsem ho nedokázal vidět jinak než zjednodušeně: to, co ve mně zbylo z představivosti adolescenta, mě ještě stále přesvědčovalo, že jeho cesta byla od začátku až do konce bezbolestná.

Ale nač potom narážel v tom opatrném, zdvořilém dopise, v němž se zmiňoval o svém zesnulém otci a v němž o muži, který neměl tak hroší kůži, jak si lidé mysleli, napsal: „Ne každý věděl, jak ho sužují rány, co postihly ty, které miloval?“ Ne, to Švéd utrpěl nějakou ránu. A chce mluvit o ní. Nechce mi prozradit něco z otcova života, nýbrž ze svého.

Mýlil jsem se.

Sešli jsme se v jedné italské restauraci v západních čtyřicátých ulicích, kam Švéd celá léta bral svou rodinu, kdykoli přijeli do New Yorku na nějaké představení na Broadwayi, nebo se podívat na Knickerbockers v Madison Square Garden, a já jsem okamžitě pochopil, že se k té živné půdě neprokatám. U Vincenta ho všichni znali jménem – Vincent, jeho žena, maitre d' Louie, barman Carlo, náš číšník Billy – pana Levova znali všichni a všichni se zeptali, co dělá madam a chlapi. Vyšlo najevo, že dokud žili jeho rodiče, brávil je k Vincentovi, když oslavovali nějaké výročí nebo narozeniny. Ne, pomyslel jsem si, pozval mě sem, jen aby mi objasnil, že ho v 49. ulici obdivují stejně jako kdysi na Chancellor Avenue.

Vincentova restaurace je jeden z těch starších italských podniků v centru New Yorku, zastrčený v západních ulicích mezi Madison Square Garden a Plazou, jedna z těch malých restaurací, kam se ve-

jdou na šířku tři stoly a na délku čtyři lustry, s výzdobou a jídelním lístkem, jež se takřka nezměnily od doby, co lidi přišli na chuť arugule. V televizi u malého baru se odehrával nějaký zápas a některý z hostů co chvíli vstal, zadíval se na obrazovku, zeptal se barmana, jaký je stav, jak si vede Mattingly, a zamířil zpátky ke svému jídlu. Židle byly potažené tyrkysovou umělinou, podlaha měla dlážky barev kropenatého lososa, jednu stěnu tvořila zrcadla, lustry byly z napodobeniny mosazi a jeden kout zdobil pět stop vysoký, jasně červený mlýnek na pepř jako od Giacomettiho (dar, jak řekl Švéd, který Vincent dostal od svého rodného města v Itálii); v protilehlém rohu se na podstavci jako nějaká socha tyčila bytelná, triapüllitrová láhev barola. Vedle pokladny paní Vincentové stál stůl se spoustou lahviček s Vincentovou omáčkou *marinara*; na vozičku s moučnickou přímo proti míse s mátovými pokroutkami, které byly po večeři hostům zdarma k dispozici, byly napoleony, tiramisu, skládaný dort, jablkový koláč a jahody v cukru; na stěně za naším stolem visely fotografie s podpisy („Vincentovi a Anne srdečně“) Sammyho Davise ml., Joa Namatha, Lizy Minelliové, Kay Ballardové, Gena Kellyho, Jacka Cartera, Phila Rizzuta a Johnyho a Joanny Carsonových. Měla by tam být samozřejmě i Švédova, a kdybychom ještě bojovali proti Němcům a Japoncům a na druhé straně ulice stála weequahická střední, tak by tam byla.

Náš číšník Billy, malý podsaditý plešoun s rozpláclým boxerským nosem, se nemusel ptát, co si Švéd přeje k jídlu. Už přes třicet let si u Billyho objednával specialitu podniku, *ziti à la Vincent*, a jako předkrm škeble *posillipo*. „Nejlepší zapékané *ziti* v New Yorku,“ řekl mi, ale já jsem si na Billyho doporučení objednal své z módy vyšlé kuře *à la cacciatore*, „vykostěné“. Billy při psaní objednávky vykládal Švédovi, že tam byl předešlý večer Tony Bennett. Nečekaně příjemným překvapením u číšníka s Billyho zavalitou postavou, která člověku vnukala představu, že nosí celý život těžší břemena než jenom talíře se *ziti*, byl jeho hlas – vysoký, naléhavý, stažený jakýmsi zármutkem, který ho už dlouho souží. „Vidíte, kde sedí váš přítel? Vidíte jeho židli, pane Levove? Na tý seděl Tony Bennett.“ A mně řekl: „Víte, co řekne Tony Bennett, když někdo přistoupí

k jeho stolku a představí se? Řekne: ‚Těší mě, že vás poznávám‘. A vy sedíte na jeho místě.“

Tím skončila zábava. Od té chvíle už to byla jen a jen práce.

Přinesl mi ukázat fotografie svých tří synů, a tak se od aperitivu až k dezertu doslova celá naše rozmluva točila kolem osmnáctiletého Chrise, šestnáctiletého Steva a čtrnáctiletého Kenta. Který z chlapců je lepší v lacrossu než v baseballu, ale kouč ho nutí... který je stejně dobrý v americkém i v evropském fotbale, a nemůže se rozhodnout... který je šampion ve skocích do vody a kromě toho překonal rekord školy v motýlku a ve znaku. Všichni tři jsou pilní studenti, samé jedničky a dvojky; jeden je „na“ přírodní vědy, druhý spíš „občansky angažovaný“, kdežto třetí... atd. Na jedné fotografii byli chlápci s maminkou, pohlednou světlou čtyřicátnicí, vedoucí inzertního oddělení jednoho deníku okresu Morris. Ale do zaměstnání šla, dodal honem Švéd, teprve když začal nejmladší chodit do druhé třídy. Hoši měli štěstí, že mají mamku, která dodnes dává přednost domovu a výchově dětí před...

Během toho nekonečného jídla mě udivovalo, s jakou sebejistotou pronáší všechny ty banality, a jak ze všeho, co řekne, dýchá pohoda. Neustále jsem čekal, kdy z něj vyleze něco závažnějšího, než je ta okázalá nekontroverznost, ale všechno, co vyplulo na povrch, byl zas jen povrch. Pomyslel jsem si, že tenhle člověk místo aby byl nějaký, je nijaký – přímo to z něj vyzařuje. Vymyslel si pro sebe inkognito a pak se v něj proměnil. Několikrát během jídla jsem si pomyslel, že to nepřečkám, že jestli s těmi nekonečnými chvalozpěvy na svou rodinu nepřestane, tak to do dezertu nevydržím... až jsem začal uvažovat, jestli to není v tom, že není žádné inkognito, nýbrž blázen.

Je v područí něčeho, co mu přikázalo „Zadrž“, něco z něj udělalo chodící klišé. Něco ho upozornilo: Nesmíš se s ničím střetnout.

Byl asi o šest nebo sedm let starší než já, neměl daleko k sedmdesátce, ale přes štěrbiny v koutcích očí a propadliny pod vystouplými lícními kostmi, poněkud hlubšími, než odpovídá klasickému standardu zbrázděnosti, vypadal nádherně. Jeho vyzáblost jsem připisoval pravidelnému poctivému běhání nebo tenisu, ale takřka

na konci jídla jsem se dověděl, že v zimě podstoupil operaci prostaty a teprve začíná dohánět svou bývalou váhu. Nevím, jestli mě víc překvapilo zjištění, že ho postihla choroba, nebo fakt, že se k ní doznává. Dokonce jsem zauvažoval, jestli můj dojem, že není mentálně zdravý, ve mně nepodpořila jeho nedávná zkušenost s operací a s jejími následky.

V jedné chvíli jsem ho přerušil a ve snaze nedat najevo, jak už jsem zoufalý, jsem se ho zeptal na jeho podnik a co to v dnešních dobách obnáší mít továrnu v Newarku. A zjistil jsem, že Newark Maid už od začátku sedmdesátých let v Newarku není. Prakticky veškerý průmysl se z pobřeží přestěhoval: odbory čím dál víc výrobci znemožňovaly něco vydělat, už těžko se hledali lidi, kteří by dělali takovouhle práci v akordu, nebo ji dělali tak, jak si člověk přeje – kdežto jinde se dali sehnat dělníci, které bylo možno vyškolit téměř na úroveň, jakou měla rukavičkářská branže před čtyřiceti a padesáti lety. Jeho rodina vytrvala v Newarku ve své činnosti značně dlouho; z odpovědnosti vůči svým zaměstnancům, z nichž většina byli černoši. Táhl to po těch newarských výtržnostech v sedmašedesátém ještě takových šest let, a dokud to šlo, vytrvával tam i přes to, že mu otec lál, ale když se mu nepodařilo zastavit úpadek kvality práce, která se po těch nepokojích čím dál víc zhoršovala, tak to vzdal, ale z kolapsu města vyšel naštěstí poměrně beze ztrát. Jediné, co za ty čtyři dny výtržností Newark Maid postihlo, bylo několik vytlučení oken, přestože na West Market padesát yardů od vrat nakládací rampy jeho firmy vyhořely dvě budovy, které jsou dodnes prázdné.

„Daně, korupce, rasová nesnášenlivost. Nekonečná písnička mého táty. Bylo mu úplně jedno, že jsou to lidi ze všech koutů Ameriky a osud Newarku je za mák nezajímá – zpíval ji lidem v Miami Beach v kondominiu, na výletním parníku v Karibském moři, všude museli od rána do večera poslouchat, jak jeho milovaný Newark zamordovaly daně, korupce a rasová nesnášenlivost. Patřil k těm chlápům z Prince Street, kteří to město celý život milovali. A to, co se s Newarkem stalo, mu zlomilo srdce.“

„Je to nejhorší město na světě, Skokane,“ říkal mi právě. „Kdysi se tam vyrábělo všechno. Dnes je to světová jednička v krádežích

aut'áků. Jestlipaks to věděl? Není to sice největší hrůza ze všech těch hrůz, co se dějou, ale stačí to. Většina těch zlodějů dnes bydlí v našich bejvalejch končinách. Černošský děcka. Za čtyřiadvacet hodin se v Newarku ukradne čtyřicet aut. Podle statistik. Hezký, co? A stanou se z nich vražedný zbraně – jakmile je někdo ukradne, stanou se z nich rakety země-země. Terčem je kdokoli na ulici – staří, batolata, na tom nezáleží. Z prostranství před naší továrnou udělali indianopoliskou závodní dráhu. To je další důvod, proč jsme se odstěhovali. Čtyři, pět děcek, vykloněných z okýnek, rychlostí osmdesát mil – přímo po Central Avenue. Když otec továrnu koupil, jezdily po Central Avenue trolejbusy. O kus dál byly obchody s aut'áky. Central cadillac. La Salle. V každý postranní ulici byla továrna, kde někdo něco vyráběl. Dneska je v každý ulici obchod s chlastem – obchod s chlastem, stánek s pizzou a v bejvalejch krámech ubohý modlitebny. Všechno ostatní se rozpadá nebo je zatlučený prknama. Ale když otec továrnu kupoval, vyráběl Killer, jen co by odtamtud kamenem dohodil, přístroje pro chlazení vody, Fortgang poplašný požární zařízení, Lasky korzety, Robbins polštáře, Honig psací pera – Bože můj, já už mluvím jako táta. Ale měl pravdu – ‚Tady to jen frčí,‘ říkával. Dnes jsou hlavním průmyslovým odvětvím krádeže aut. Když zůstaneš v Newarku stát na červenou, kdekoli, neděláš nic jiného, než se kolem sebe rozhlížíš. I do mě se nabourali. Na Bergen u Lyons Street. Pamatuješ na Henryho, na jeho cukrárnu, vedle kina Park Theatre? No, tak přímo tam, kde bejval Henry. Kdysi na střední škole jsem tam zaved svou první lásku. Seděli jsme v boxu. Jmenovala se Arlene Danzigerová. Pozval jsem ji po biografu na černobílou, na vanilkovou zmrzlinu s čokoládovou polevou. Ale dnes už černobílá na Bergen Street neznamená zmrzlinu. Dneska znamená tu nejděsivější nenávist na světě. Dneska to znamená, že po jednoměrci přijede z protisměru vůz a nabourá se do mě. Z okýnek se vykláněj čtyři kluci. Dva vystoupěj, jsou samá sranda, a zamířej mi revolverem na hlavu. Podám jim klíčky a jeden odfrčí s mým vozem. Přímo před bejvalou Henryho cukrárnou. Je to děs. Nabourávaj se za bílého dne do vozů i poldům. Čelně. Aby se nafoukly airbagy. Dělají hodiny. Užs slyšel, jak se to dělá? Jak se dělají hodiny? Tys to

ještě neslyšel? Proto přece ty autáky kradou. V obrovský rychlosti dupnou na brzdu, trhnou ruční brzdou, šmejknou volantem a vůz se začne točit. V obrovský rychlosti roztočej vůz. Zabít chodce pro ně nic neznamená. Zabít motoristu pro ně nic neznamená. Zabít *sebe* pro ně nic neznamená. Člověka vyděsí už jen ty stopy po skluzu. Ten tejdén, co mi ukradli auto, zabili přímo před naším podnikem nějakou ženskou. Udělali hodiny. Viděl jsem to na vlastní oči. Právě jsem odcházel z podniku. Jeli jak ďasi. Vůz zakvílel. Ozvalo se nekřesťanský zaječení. Jedna hrůza! Krev mi stydla v žilách. Ta ženská, mladá černoška tam právě zahrnula s vozem z 2. Street. A už to slízla. Matka tří dětí. Za dva dny to potkalo jednoho našeho zaměstnance. Je to černoš. Ale to je jim jedno. Černoš, běloch, na tom jim nezáleží. Zabijou kohokoli. Ten chlápek, jmenuje se Clark Tyler, můj expeditor – akorát vyjel z našeho pozemku a chtěl odjet domů. Operovali ho dvanáct hodin, čtyři měsíce si pobyl v nemocnici. Do smrti bude invalida. Zranění hlavy, vnitřní zranění, zlomená pánev, přelomená ramenní kost, přeražená páteř. Byla to honička nejvyšší rychlostí, jakejsi šílenej kluk v ukradeném autáku, kterýho honili poldové, se navez přímo do něj, prorazil dvířka u řidiče, a tím to pro Clarka skončilo. Rychlostí osmdesát mil po Central Avenue.

Zloději toho vozu je dvanáct let. Aby vůbec viděl přes volant, musel si srolovat podlážky a sednout si na ně. Odkroutí si půl roku v Jamesburgu a bude za volantem dalšího ukradeného vozu. Ne, tím to skončilo i pro mě. Namířili na mě revolver, ukradli mi vůz, zmrzačili Clarka, zabili ženskou – ten týden to rozhod. To mi stačilo.“

Newark Maid teď vyráběla výlučně v Portoriku. Když se Švéd odstěhoval z Newarku, podepsal na určitou dobu smlouvu s komunistickou vládou v Československu a rozdělil práci mezi svou továrnou v Ponce na Portoriku a českou továrnu na rukavičky v Brně. Když však byl v Aguadille na Portoriku poblíž Mayagüezu na prodej podnik, který mu vyhovoval, dal Čechům, jejichž byrokracie mu šla od samého začátku na nervy, vale a soustředil svou výrobu na Portoriko, kde přikoupil další podnik, další slušně velkou továrnu, do které přestěhoval stroje, začal se zaškolovacím programem a najal dalších tři sta lidí. V osmdesátých letech však začalo být i Portori-

ko drahé, a tak takřka všichni kromě Newark Maid utekli na Dálný východ, někam, kde byl dostatek levných pracovních sil, nejdřív na Filipíny, pak do Koreje a na Tchaj-wan a nakonec do Číny. I baseballové rukavice, nejameričtější ze všech rukavic, které kdysi přátelé jeho otce, Denkertovi, vyráběli nahoře v Johnstownu ve státě New York, se už dávno dělaly v Koreji. Když v roce 1952 nebo 1953 odcházel z Gloversville ve státě New York první výrobce rukavic na Filipíny, všichni se mu smáli, jako by se stěhoval na Měsíc. Když však asi tak v roce 1978 umíral, měl tam továrnu se čtyřmi tisíci zaměstnanci a celý rukavičkářský průmysl byl v podstatě přestěhovaný z Gloversville na Filipíny. Na začátku druhé světové války bylo v Gloversville určitě nějakých devadesát rukavičkáren, malých i větších. Dnes tam není ani jedna – všichni toho buď nechali, nebo je dovážejí ze zahraničí, „jsou to lidi, který nerozeznaj šichtli od palce“, řekl Švéd. „Jsou to jen kšeftsmani – že potřebuju sto tisíc párů těchhle a dvě stě tisíc párů tamtěch v takových a takových barvách a velikostech, to vědí, ale podrobnosti o jejich výrobě neznaj.“ „*Co je to šichtle?*“ zeptal jsem se. „Ten dílek rukavice mezi prsty. Ty podlouhlé kousky mezi prsty, vysekávají se zároveň s palci – to jsou šichtle neboli fourchetty. Dneska existuje spousta nedostatečně kvalifikovaných lidí, který nejspíš nevědí ani polovinu z toho, co jsem já věděl už ve svejch pěti letech, a přitom často rozhodnou o náramně důležitých věcech. Takovej člověk třeba kupuje srnčinu, která může stát dejme tomu až tři dolary padesát za stopu, pokud je kvalitní, koupí třeba dobrou oděvářskou srnčinu a použije ji na malý dlaňový výseky na lyžařské rukavice. Zrovna tuhle jsem s jedním takovým mluvil. Ty výseky jsou novinka, měří zhruba pět krát jeden palec, a on za ně vyhodí tři padesát za stopu, zatímco by mohl zaplatit jen dolar padesát za stopu a hodně ušetřit. Když si to člověk znásobí při velký objednávce, přišel o sto tisíc dolarů. Ale to on neví. A moh mít v kapse sto táců.“

Vysvětlil mi, že zůstává na Portoriku stejně jako kdysi v Newarku zřejmě proto, poněvadž si tam na složitou výrobu rukavic, která musí být pečlivá, bezvadná, vyškolil spousty dobrých zaměstnanců, kteří mu můžou poskytnout to, co Newark Maid už od dob jeho otce

vyžadovala, pokud jde o kvalitu; musí však přiznat, že tam zůstává i proto, poněvadž jeho rodina strašně ráda pobývá v letovisku, které postavil před takovými patnácti lety na pobřeží Karibského moře nedaleko podniku v Ponce. Děti tamější život přímo milují... už to tu bylo zas: Kent, Chris, Steve, vodní lyže, člun, potápění, plavba na katamaránu... A i když ze všeho, co předtím vykládal, bylo zřejmé, že když chce, dokáže člověka zaujmout, neměl očividně nejmenší ponětí, co lidi může o jeho světě zajímat. Anebo z důvodů mně nepochopitelných nechtěl, aby ten jeho svět připadal někomu zajímavý. Byl bych za to dal nevímco, kdybych ho dokázal vrátit ke Kilerovi, Fortgangovi, Laskymu, Robbinsovi a Honigovi, k fourchettám a podrobnostem o výrobě kvalitních rukaviček, dokonce i k tomu chlapíkovi, co zaplatil tři dolary padesát za čtvereční stopu zbytečně kvalitní jelenice na rukavičkářskou novinku, jenže jakmile jednou spustil, nepřipadl jsem na jediný slušný způsob, jak ho už podruhé přimět, aby se zaměřil na něco jiného než na to, co jeho chlapci dokážou na pevnině nebo na moři.

Zatímco jsme čekali na dezert, prozradil mi, že si kalorické *zabaglione* dává po těch *ziti* jenom proto, poněvadž mu před několika měsíci odoperovali prostatu a on má ještě asi tak deset liber pod váhu.

„Operace proběhla dobře?“

„Výborně,“ odpověděl.

„Pro dva mé známé,“ řekl jsem, „nedopadl ten chirurgický zárok tak dobře, jak doufali. Tahle operace může být pro mužského katastrofa, i když ten karcinom vyoperují.“

„Ano, to se stává. Já vím.“

„Jeden je po ní impotentní,“ dodal jsem. „Druhej je nejen impotentní, ale navíc neudrží moč. Chlapi v mém věku. Je to pro ně krutý. Zoufalý. Člověk může skončit s plínkami.“

Člověk, o němž jsem mluvil jako „o tom druhém“, jsem byl já. Operovali mě v Bostonu, a – s výjimkou jednoho bostonského přítele, kterému jsem se s tím svěřil a který mi v mé trýzni pomáhal, dokud jsem se nezmátořil –, když jsem se vrátil do domu, dvě a půl

hodiny západně od Bostonu v Berkshires, kde žiju sám, pokládal jsem za rozumnější nechat si pro sebe jak fakt, že jsem měl rakovinu, tak to, jak špatně jsem dopadl.

„Inu,“ řekl Švéd, „řek bych, že já jsem z toho vyváz dobře.“

„To bych prosil,“ odpověděl jsem mu ne zcela přívětivě a v duchu jsem si pomyslel, že tahle obří nádoba spokojenosti se sebou samým má opravdu všechno, co si kdy přála mít. Tenhle člověk respektuje všechno, co respektovat má, proti ničemu neprotestuje, nikdy ho neznepokojuje nedůvěra k sobě samému, nikdy nepropadne nějaké posedlosti, netrýzní ho neschopnost, neotravuje zášť, nepohání vztek... Švédův život se odvíjí jako načechrané klubko příze.

Tyhle myšlenky mě dovedly zpátky k jeho dopisu, k jeho žádosti o odbornou radu při psaní holdu otci, který chce napsat. Nechtěl jsem o tom začínat sám, ale hádankou mi zůstávalo, nejen proč ho nenapsal on, nýbrž i proč mi o něm vůbec psal, když to neudělal. Když jsem vzal v úvahu, co jsem se už dověděl o jeho životě, který nebyl příliš bohatý na kontrasty a který ani příliš nekalily rozpory, došel jsem k závěru, že ten dopis a jeho obsah nějak souvisejí s tou operací, s něčím, co je pro Švéda netypické, co se v něm probudilo až po ní, s nějakou novou ohromující emocií, která zatlačila do pozadí ostatní. Ano, říkal jsem si, ten dopis vznikl na základě jeho opožděného objevu, co to obnáší nebýt zdravý, nýbrž nemocný, nebýt silný, nýbrž slabý; co to obnáší nevypadat tak ohromně – co je to stydět se za své tělo, co je to pokoření, co je to hrůza, co je to zánik, co to obnáší ptát se „Proč?“ To nádherné tělo, které mu kdysi dodávalo jen a jen jistotu a zasloužilo se o podstatnou část výhod, jež měl proti ostatním, ho zradilo, takže na okamžik ztratil rovnováhu a ze všech lidí na světě chmátl právě po mně jako po prostředku, jak pochopit svého zemřelého otce a vyvolat v život jeho moc, která by ho ochránila. Jeho kuráž je na okamžik zviklaná a on, který – aspoň podle mého – dělal všechno hlavně proto, aby do něj nikdo neviděl, se změnil v nerozmyslnou neživotnou bytost, která zoufale potřebuje pohladit. Do jeho snového života vtrhla smrt (stejně jako už podruhé během deseti let do mého). A to, co připravuje o klid muže našeho stáří, připravovalo o klid i jeho.

Uvažoval jsem, jestli si vůbec ještě hodlá vybavit tu zranitelnost nemocného na loži, jejímž prostřednictvím se pro něj jistě nevyhnutelnosti proměnily ve stejnou realitu, jakou je navenek život jeho rodiny, uvažoval jsem, jestli chce dál vzpomínat na stín, který se jako zhoubná náplň protlačil mezi ty nesčetné vrstvy jeho spokojenosti. Na té naší dojednané večeři se však objevil. Znamená to, že to nesnesitelné není ještě zahlazené, že jeho ochranka se ještě nevrátila, že stav nouze ještě trvá? Nebo se tady objevil, aby jaře vykládal o všem, co je snesitelné, protože chce do posledního zbytku vymýtít své obavy? Čím déle jsem přemýšlel o zdánlivě prosté duši, sedící proti mně, pojídající *zabaglione* a zářící upřímností, tím dál mě od ní mé myšlenky odváděly. Ne a ne se dobrat toho, co je ten člověk za člověka. Nevyznal jsem se v něm. Nedokázal jsem si o něm udělat vůbec žádnou představu, byl jsem postižený vlastní variantou Švédova neduhu – neschopností vyvozovat o čemkoli jiné závěry než ty, které jsou nabíledni: rýpat kolem něj a snažit se prokutat až k jeho kořenům je k smíchu, říkal jsem si. Tuhle nádobu otevřít nedokážeš. Tenhle člověk se nedá rozlousknout tím, že o něm budeš přemýšlet. V tom spočívá tajemství jeho tajemství. Je to jako snažit se dostat něco z Michelangelova Davida.

Udal jsem mu v dopise svoje číslo – proč nezavolal a schůzku nezrušil, pakliže ho už nevyvádí z míry vyhlídka na smrt? Jestli je všechno zase ve stavu, v jakém to bývalo, jestli má Švéd už zase onu zvláštní zář, která mu vždycky bez výjimky pomohla získat všechno, čeho se mu kdy zachtělo, k čemu bych mu byl já? Ne, jeho dopis, pomyslel jsem si, nemůže být všechno – kdyby byl, nebyl by Švéd přišel. Něco z jeho překotného popudu cosi změnit tady přetrvává. Něco, co ho přepadlo v nemocnici, tady ještě je. Neprozkoumaný život mu už nevyhovuje. Je tady něco, o čem by chtěl mít záznam. Proto se obrátil na mě: abych zaznamenal cosi, co by jinak mohlo být zapomenuto; nezaznamenáno a zapomenuto. Co to může být?

Ale třeba je to prostě šťastný člověk. Existují i šťastní lidé. Proč by ne? A veškeré ty nazdařbůh vystřelované spekulace o Švédově motivaci má na svědomí jenom má spisovatelská netrpělivost, má snaha obdařit Švéda Levova něčím podobným tomu, co Tolstoj při-

řkl Ivanu Iljičovi v tom nemilosrdném příběhu, v němž s takovým despektem a pohrdáním odhaluje nelítostnými vědeckými termíny, co to znamená být obyčejný. Ivan Iljič je úředník nejvyššího soudu, v dobrém postavení, který „vede řádný život, jaký společnost schvaluje“, a který si na smrtelné posteli, zmítaje se nepřestajnou trýzní a hrůzou říká: „Třeba jsem nežil, jak jsem měl.“ Život Ivana Iljiče, pak píše Tolstoj, když na začátku shrnuje svůj soud o tom předsedovi soudu, který má rozkošný dům v Petrohradě, hezký plat ve výši tří tisíc rublů ročně a všechny přátele v dobrém postavení, byl *skrz naskrz prostý, skrz naskrz obyčejný, a tudíž skrz naskrz strašlivý*. Možná. Možná v Rusku v roce 1886. Ale možná že to pravdivěji než Lev Tolstoj vystihují ti Ivani Iljičové v Old Rimrocku ve státě New Jersey, když se v roce 1995 po ranní partii golfu vracejí v hloučku na oběd do klubu a jásají: „Tomuhle říkám život!“

Život Švéda Levova, pokud jsem věděl, byl *skrz naskrz prostý, skrz naskrz obyčejný*, a tudíž podle americké šablony přímo báječný.

„Je Jerry gay?“ zeptal jsem se z ničeho nic.

„Můj bratr?“ zasmál se Švéd. „To nemyslíš vážně.“

Možná, že jsem to vážně nemyslel, a tu otázku jsem položil ze škodolibosti, abych si zpříjemnil tu nudu. Ale vzpomněl jsem si náhle na tu řádku jeho dopisu, kterou mi sděluje, jak jeho otce „sužovaly rány, co postihly ty, jež miloval,“ a ta mě znovu dovedla k úvaze, nač tím asi narážel, a automaticky se mi vybavilo pokoření, jaké si Jerry vykoledoval v prvním roce střední školy, když se pokusil získat si srdce jedné naší spolužačky, vyloženě tuctové dívky, o níž by člověk řekl, že by nedalo moc práce ji přimět, aby mu dala pusu. Ušil jí totiž jako dárek k svátku sv. Valentýna kabát z křeččích kožek, ze stopětasedmdesáti křeččích kožek – nechal je vyschnout na slunci a pak sešil prohnutou jehlou, kterou čajzl v otcově továrně, kde na ten nápad přišel. Oddělení biologie naší střední školy dostalo totiž darem k pitvě asi tak tři sta křečků a Jerry je ze studentů pilně mámil; jeho povídače, že doma provádí „vědecký experiment“, dodávalo důvěryhodnosti jeho podivínství a jeho nadání. Pak zase z někoho vymámil, kolik ta dívka měří, udělal si stříh, a když kožky usušil na střeše garáže a tím je zbavil většiny pachu – nebo si to aspoň mys-

lel –, sešil je pečlivě k sobě a kabát podložil hedvábnou podšívkou vyrobenou z kusu bílého kazového padáku, který mu bratr poslal jako suvenýr z letecké základny námořní pěchoty v Cherry Point v Severní Karolině, kde tým Parris Islandu vyhrál poslední zápas sezony baseballového šampionátu námořní pěchoty. Jediný, komu o tom kabátě řekl, jsem byl já, jeho pingpongový otlučánek. Chtěl ho té holce poslat v krabici, v níž jeho maminka dostala svůj kabát od firmy Bamberger, zabalené do levandulového hedvábného papíru a převázané sametovou stužkou. Jenže hotový kabát byl tak nepodadajný – protože ty kožky, jak mu později vysvětlil otec, sušil naprosto idiotsky –, že se nedal do krabice složit.

Jak jsem teď seděl ve Vincentově restauraci proti Švédovi, najednou jsem si vybavil, jak jsem na ten kabát zíral u nich v suterénu: bylo to monstrum s rukávy, které na podlaze stálo. Dnes, říkal jsem si, by za něj získal ve Whitneyho muzeu bůhvíkolik cen, ale v roce 1949 v Newarku ještě houby kdo věděl, co je to velké umění, a tak jsme si s Jerryem lámali hlavy a snažili se vyzkoumat, jak ho dostat do krabice. Jerry na ní trval, protože si myslel, že až ji ta dívka bude otvírat, bude mít za to, že je v ní přepychový kabát od Bama. Já jsem zase myslel na to, co si pomyslí, až zjistí, že v ní *není*; říkal jsem si, že získat si pozornost obtloustlé holky s ošklivou pleťí a bez kluka není zas tak těžké. Ale spolupracoval jsem s Jerryem, protože to byl zběsilec, před kterým člověk buď zdrhal, anebo se mu podvoloval, a taky proto, že byl bratr Švéda Levova a já jsem byl v domě Švéda Levova, kde byly všude, kam jsem se podíval, jeho trofeje. Jerry nakonec kabát rozebral a znovu sešil tak, aby šly stehy vodorovně přes hrudník, takže vytvořily jakýsi pant, v němž se dal kabát přeložit a pak strčit do krabice. Pomáhal jsem mu s tím. Bylo to jako šít brnění. Na kabát pak položil srdce, vyříznuté z lepenky, napsal na ně frakturou své jméno a balík s krabicí odeslal poštou. Proměnit ten pochybný nápad v tenhle šílený výtvor mu zabralo tři měsíce. Měřeno věčností pouhé nic.

Holka otevřela krabici a vykvikla. „Dostala záchvat,“ řekla její přítelkyně. I Jerryho otec dostal záchvat. „Tohle děláš s padákem, kterej ti poslal bratr? Že ho rozřežeš? Že rozřežeš padák?“ Jerry byl příliš schlíplý, než aby mu odpověděl, že to udělal proto, aby mu ta

holka padla do náruče a políbila ho jako Lana Turnerová Clarka Gablea. Náhodou jsem byl u nich, když si ho otec podával za to, že sušil kožky na poledním slunci. „Kožka se musí konzervovat *správně*. Správně! A *správně* neznamená na slunci. Musí se nechat schnout ve stínu. Copak ji člověk může nechat spálit od slunce, heršvec? Copak tě nikdy nenaučím, Jerome, jak se konzervují kožky?“ A už se rozjel, ze začátku soptil, nebyl takřka s to přemocť zoufalství nad tím, jak neschopný koželuh je jeho syn, vysvětloval nám, co naučili etiopské obchodníky udělat se skopovicemi před odesláním do Newark Maid, odkud se posílají do jirchárny. „Dají se nasolit, ale sůl je drahá. Zvláště v Africe, strašlivě drahá. A krade se tam. Lidi tam sůl nemaj. Musí se do ní přidávat jed, aby ji nekradli. Druhá možnost je kůži na něčem vypnout, na prkýnku nebo na rámu, to se na ní udělaj zářezy, přiváže se a ve stínu se usuší. *Ve stínu*, hoši. Říkáme tomu sušit kožky hlinkou. Posypou se obkladnou hlinkou, aby se kožka nekazila a nenalezli do ní brouci.“ K mé velké úlevě ustoupila zuřivost překvapivě rychle trpělivému, i když nudnému pedagogickému náporu, který Jerryho zřejmě štvál ještě víc než hromování a láteření, jež otec vršil na jeho hlavu. Možná že se Jerry ten den zapřisáhl, že už do otcova podniku nevkročí. Aby si s těmi nelibě páchnoucími kožkami nějak poradil, zlíl kabát matčinou voňavkou, ale než ho pošťák doručil, vydával kabát stejný pach jako předtím, takže když dívka krabici otevřela, byla tak zhnusená, uražená a zděšená, že už na Jerryho v životě nepromluvila. Podle názoru ostatních dívek si myslela, že všechna ta stvořeníčka nachyťal a pozabíjel sám a poslal jí je, jen protože má nečistou pleť. Když se to Jerry dověděl, tak se rozběšnil, že všechny holky jsou krávy posraný. Ani před tím neprojevil jedinkrát odvalu pozvat někoho na schůzku, ale od té doby to už nikdy ani nezkusil, a tak byl jeden ze tří kluků, kteří nepřišli na maturitní ples. O těch druhých dvou jsme prohlašovali, že jsou to „buzící“. A právě proto jsem teď Švédovi položil otázku, která by mě v roce 1949, kdy mi ještě nebylo docela jasné, co je to homosexuál, a nedovedl si představit, že by jím mohl být někdo, koho znám, ani ve snu nenapadla. V té době jsem si říkal, že Jerry je prostě Jerry. Génus, ale pokud jde o holky, nevyčísitelně naivní a absolutně ne-

zkušený. V těch dobách se tím všechno vysvětlovalo. Třeba to platí dodnes. Jenže mně šlo teď o to, abych zjistil, co by vlastně, pokud vůbec něco, dokázalo narušit naivitu tohoto impozantního Švéda, a tu otázku „Je Jerry gay?“ jsem mu položil, abych se nedopustil té hrubosti a neusnul mu.

„Jerry byl už od dětství – aby se tak řeklo – odtažitej,“ řekl jsem. „Nikdy neměl holku, žádný důvěrný kamarády, vždycky v něm bylo něco, co ho odlišovalo od ostatních, nejen jeho mozek...“

Švéd přikývl, zahleděl se na mě, jako by líp než kdokoli před ním pochopil, co tím vlastně myslím, a já jsem z jeho zkoumavého pohledu – o kterém bych byl přísahal, že nic nevidí, že tím, co naznačuje, nenaznačuje a nic neprozrazuje – nevyčetl nic, z čeho bych mohl usoudit, kam se v myšlenkách zatoulal, nebo jestli vůbec nějaké myšlenky má. Když jsem na okamžik přestal mluvit, měl jsem pocit, že se má slova nezachytila v síti jeho vědomí, že v jeho mozku na nic nenavázala, jenom do něj pronikla a zmizela. Něco v těch neškodných očích, slibujících, že Švéd neudělá nikdy nic jiného než to, co je správné, mě popíchlo, abych honem vytáhl ten jeho dopis, místo abych držel jazyk za zuby, dokud nám nepřinesou účet a já se budu moct od něj vzdálit na dalších zhruba padesát let, takže až se překulí rok 2045, budu se třeba dokonce těšit, že se s ním zase setkám.

Člověk přemáhá svůj povrchní, nedbalý postoj k lidem, protože by se k nim rád přiblížil, aby se tak řeklo, bez nerealistických očekávání, nezatížený hromadou předsudků nebo nadějí či arogance, vůbec ne jako tank – bez kanonů i kulometů i půl stopy tlustého ocelového pancíře; přibližuje se k nim nevyhruzně po špičkách, místo aby rozrýpal trávník housenkovými pásy, a pojímá je nezaujatě jako rovnocenné bytosti, jako člověk člověka, jak jsme říkali, a přesto je vždycky posuzuje špatně. Jako by měl *mozek* tanku. Posuzuje je špatně, ještě než se s nimi setká a teprve se na setkání s nimi těší; posuzuje je špatně po celou dobu, co je s nimi; a pak jde domů a někomu o svém setkání vykládá, ale posuzuje je zase špatně. Jelikož zhruba totéž platí o nich, pokud jde o vás, je to vlastně jen oslepující iluze, která nemá nic společného s vjemy – neuvěřitelná fraška sestávající z falešných vjemů. Ale co tedy udělat s tou děsivě

významnou záležitostí *ti druzí*, z níž se vytratil význam, jaký jí přikládáme, a která místo toho nabývá významu absurdního, když jsme tak špatně vybaveni, abychom si navzájem v duchu dokázali vyvolat obraz svých vnitřních pochodů a neviditelných cílů? Má snad každý honem honem zamknout dveře a sedět ve zvukově izolované cele separovaný od ostatních, jak to dělávají osamělí spisovatelé, vyvolávat slovy v život lidi a pak tvrdit, že tihle lidé stvoření slovy mají blíž ke skutečnosti než skuteční lidé, jež dnes a denně mrzačíme svou ignorancí? Pro náš život není ovšem nejdůležitější posuzovat lidi správně. Pro náš život je typické, že je posuzujeme špatně, špatně a zase špatně a po pečlivém znovuuvážení opět špatně. Že žijeme, poznáváme podle toho, že se mýlíme. Třeba by bylo líp nedbat, jestli je posuzujeme dobře nebo špatně, a prostě pokračovat v krasojízdě. Jde jen o to, mít to štěstí a dokázat to.

„Kdyžs mi psal o svém otci a o těch ranách, které ho sužovaly, napadlo mě, že jedna z těch ran byl možná Jerry. S tím, že má úchylného syna, by se vyrovnával právě tak těžko jako můj otec.“

Na obličejí se mu objevil úsměv, který nechtěl být povznesený a měl mě naopak ujistit, že se mi nemůže a ani nechce stavět na odpor, a který mi naznačoval, že byť Švéd býval kdysi sebezbožňovanější, není ve srovnání se mnou nic lepšího než já, a v určitém ohledu je dokonce nikdo. „No, s tím se můj táta našťestí vyrovnávat nemusí. Jerry byl jeho syn, pan doktor. Na nikoho nemohl být pyšnější než na něj.“

„Jerry je lékař?“

„V Miami. Kardiochirurg. Milion dolarů ročně.“

„Ženatý? Oženil se?“

Znovu ten úsměv. Překvapivým prvkem toho úsměvu byla bezbrannost – bezbrannost našeho rekordy lámajícího svalovce vyrovnávajícího se s bezohledností, jaké je zapotřebí, chce-li člověk zůstat naživu. Úsměv odmítající uznat, natož pak v hloubi duše souhlasit s divokou urputností, jakou sedm desetiletí vyžaduje od člověka, aby přežil. Jako každý, komu je víc než deset, už došel k názoru, že si může úsměvem, byť laskavým a srdečným, v okamžiku, kdy mu na hlavu

dopadá silná ruka něčeho nepředvídatelného, podrobit všechno, co se mu pokouší dostat se na kobylku. Znovu jsem začal dospívat k úvaze, jestli to má v hlavě v pořádku, jestli ten úsměv není příznakem duševní poruchy. Nebyla v něm přetvářka – to na tom bylo to nejhorší. Nebyl neupřímný. Švéd nic nehrál. Tahle karikatura nebyla karikatura, k tomuhle došel spontánně po životě, během něhož se propracovával čím dál hloub k... k čemu? Udělala z něj představa o sobě samém, kterou získal tím, že ho naše končiny ověnčily aureolou hvězdy, jednu provždy malého chlapce? Působilo to dojmem, že ze svého světa vyškrtl všechno, co mu nevyhovovalo – nejenom klam, násilí, posměch a bezohlednost, ale všechno byt' jen vzdáleně nekultivované, jakoukoliv hrozbu něčeho nepředvídatelného, hrůznou předzvěst bezmoci. Ani na vteřinu mi nepřestal dávat ze všech sil najevo, že jeho vztah ke mně je stejně prostý a upřímný jako jeho zdánlivý vztah k sobě samému.

Ledaže, ledaže je prostě dospělý člověk, který jako každý dospělý je hned takový a hned onaký. Ledaže jeho stoprocentní zotavení prakticky zlikvidovalo to něco, co v něm probudila operace rakoviny a čemu se dočasně podařilo vloudit do jeho celoživotního bezstarostného přístupu. Ledaže není povaha, která nemá nic, co by mohla odhalit, nýbrž povaha, která si nic odhalit nepřeje – prostě rozumný člověk, který chápe, že když si někdo vysoce váží svého soukromí a blaha těch, co miluje, je poslední osobou, které by se měl svěřit, aktivní romanopisec. Nabídni romanopisci místo svého životního příběhu příkré odmítnutí v podobě nádherného úsměvu, odpráskni ho porážkovou pistolí úsměvu přezdvořilého člověka, pak zhltni *zabaglione* a mazej zpátky do Old Rimrocku v New Jersey, kde je tvůj život jen tvoje věc, a ne jeho.

„Jerry je ženatej už po čtvrtý,“ řekl Švéd zase s tím úsměvem. „Drží v naší rodině rekord.“

„A ty?“ Ze stáří jeho tří chlapců jsem už usoudil, že ta světlolasá čtyřicátnice s golfovými holemi je s největší pravděpodobností jeho druhá, a možná i třetí žena. Rozvod však do mé představy člověka, který naprosto odmítá brát na vědomí iracionální prvky života, nezapadal. Pokud k tomu došlo, musela ho iniciovat Miss New Jersey. Anebo umřít. Anebo ji manželství s člověkem, který musí dbát, aby

vypadal dokonale a který cele zasvětil život iluzi stability, dohnalo k sebevraždě. Třeba byla *tohle* ta rána, co sužovala... Moje pokusy dobrat se chybějícího článku, který by spojil Švéda v souvislý celek, ho paradoxně neustále ztotožňovaly s rozvraty, po nichž na jeho krásně stárnoucím obličejí idolu nebylo ani stopy. Nemohl jsem přijít na to, jestli je prázdnota toho obličejí něco jako sníh, který cosi přikrývá, nebo sníh, pod nímž nic není.

„Já? Můj limit jsou dvě ženy. Proti svému bratrovi jsem žabař. Jeho nejnovější je něco mezi třiceti a čtyřiceti. Je o polovinu mladší než on. Jerry patří k doktorům, kteří se ženou se svými sestřičkami. Všechny čtyři byly ošetřovatelky. Zbožňovaly půdu, po které dr. Levov kráčel. Čtyři ženy, šest dětí. Tatínek se z toho pokaždý div nezbláznil. Ale Jerry je kapacita, grobián a bohorovná chirurgická primadona – mává s celým špitálem –, a tak nakonec i taťka srazil kufry. Musel. Jinak by byl Jerryho ztratil. Můj bratříček nešoustal s kdekým. Taťka při každém rozvodu vyhazoval a řval, stokrát chtěl Jerryho zastřelit, ale jakmile se synáček znovu oženil, byla jeho nová žena v taťkových očích ještě báječnější než ta předešlá. Je to pusinka, drahoušek, nebo děvenka... Kdyby někdo o kterýkoli Jerryho ženě něco řekl, byl by ho táta zavraždil. Jeho děti přímo zbožňoval. Pět holčiček, jeden chlapec. Toho chlapce měl taťka moc rád, ale ty holčičky mu byly nad zlato. Neexistovalo nic, co by pro ně neudělal. Pro kterýkoli z našich dětí. Když měl kolem sebe všechny, nás i všechny děti, byl v sedmém nebi. Za devadesát šest let jedinej den neprostonal. Nejhorší byl ten půlrok po jeho mozkovce, než umřel. Ale jinak mu všechno vycházelo. Žil si dobře. Byl to vyložený bojovník. Živelná síla. K nezadržení.“

Jakmile se rozjel na téma *můj otec*, dostala jeho slova lehký, žoviální tón. Z hlasu mu zaznívala láskyplná úcta, přiznávající beze studu, že se jeho život řídil především tím, co od něj očekával otec.

„Trpěl moc?“

„Mohlo to být mnohem horší,“ odpověděl Švéd. „Byl to jenom ten půlrok, a to většinou ani nevěděl, co se s ním děje. A jednou večer prostě zhasl... a zůstali jsme sami.“

Slovem „trpěl“ jsem měl na mysli utrpení, o němž se zmiňoval ve svém dopise a které jeho otci „připravily rány, jež postihly ty, co

miloval“. Ale i kdybych byl nezapomněl vzít si ten dopis s sebou a teď s ním zašustil Švédovi před očima, byl by to, co napsal, obešel stejně snadno, jako ze sebe setřásl tacklery tenkrát tu sobotu před padesáti lety na městském stadionu při utkání s týmem South Side, naším nejslabším protivníkem, kdy zaskóroval ve čtyřech po sobě následujících rozehrávkách, a tím dosáhl rekordu celého našeho státu. Samozřejmě, pomyslel jsem si, samozřejmě – moje neodbytná snaha proniknout do té živné půdy, moje neutuchající podezírání, že je tady toho víc, než kolik vidím, v něm vzbuzují obavy, že bych se mohl vydat s tím, že není takový, jaký si přeje, abychom si o něm mysleli, že je... Ale pak jsem si řekl: Proč mu připisuješ tolik myšlenek? Proč tě tak láká zjistit, co je ten člověk zač? Láká tě to tak strašně proto, že ti – jenom *tobě* – kdysi dávno řekl: „Tohle se v basketbalu nemůže stát, Skokane?“ Proč ho nepustíš ze spárů? Co to do tebe vlezlo? Není tady nic jiného, než nač koukáš. Švéd je tady jen na koukání. Odjakživa byl. Ta jeho neposkvrněnost není předstíraná. Snažíš se prokutat do hloubek, které neexistují. Ten chlap je jedno velké nic.

Neměl jsem pravdu. V životě jsem se v nikom tak nezmýlil.

Vzpomeňme na tu činorodost. Američané nerozhodovali jen o sobě, nýbrž o těch zhruba dvou stech milionech lidí v Itálii, Rakousku, Německu a Japonsku. Soudy s válečnými zločinci očišťovaly zeměkouli jednou provždy od jejích d'áblů. Atomovou sílu jsme měli jenom my. Přiděly končily, regulované ceny se rušily; dělníci v automobilkách, horníci, zaměstnanci v pozemní a námořní dopravě, ocelářští dělníci – miliony pracujících žádaly ve výtrysku sebevědomí čím dál víc a vyhlášovaly stávky. A všichni chlapi, sousedé, bratřenci, starší bratři, co se vrátili živí a měli kapsy plné výslužného a které zákon o veteránech povzbuzoval, aby se pouštěli do věcí, jaké by si před válkou nedovedli představit ani ve snu, hráli v neděli na Chancellor Avenue softball a na asfaltovaných hřištích za školou sousedský basket. Když jsme půl roku po bezpodmínečné kapitulaci Japonců začali chodit do prvního ročníku střední školy, žili jsme v nejvyšším stádiu kolektivního opojení v celých amerických dějinách. A vzedmutá vlna té aktivity byla nakažlivá. Všechno kolem nás kypělo životem. S obětmi a uskrovňováním byl konec. Krize byla tatam. Všechno bylo v pohybu. Brána byla dokořán. Američané se *en masse* chystali jako jeden muž začít znovu.

I kdyby tohle všechno – záračný závěr té epochální události, kdy se hodiny dějin srovnaly s časem a minulost přestala omezovat cíle národa – nestačilo vyvolat dost nadšení, byly tu naše končiny s jejich kolektivním rozhodnutím, že my, děti, se nesmíme nechat zastrašit, musíme uniknout chudobě, nevědomosti, nemocem a sociální nespravedlnosti – a především nesmíme zůstat bezvýznamní. Nesmíte to prošvihnout! *Musíte to někam dotáhnout!*

Vzdor hluboko skrytým obavám – pocitu, který nám byl denně sdělován, pocitu, že nouze je nepřestajná hrozba, které lze čelit jen nepřestajnou pílí – vzdor všeobecné nedůvěře ke světu Nežidů, vzdor strachu, že skončíme na dně, strachu, od něhož se spousta rodin vinou krize dosud neoprostily – netonuly naše končiny v temnotách. Všechno tam jiskřilo příčinlivostí. Panovala tam velká víra v život, byli jsme neustále dirigováni směrem k úspěchu: nás čeká lepší život. Cílem je mít *cíl*, šlo o to, aby nám o něco šlo; tenhle edikt byl často nerozlučně spojen s hysterií, s nevléčitelnou hysterií těch, jež zkušenost poučila, že i malý protitlak stačí člověku nenapravitelně zničit život. Byl to však právě tenhle edikt – jakkoli zatížený emocemi našich předků a jejich vědomím, co všechno se proti nim spřáhlo –, který v našich končinách probudil soudržnost. Proměnil je v komunitu, která nás neustále zapřísahala, že nesmíme mít přemrštěné nároky, jinak si všechno zpackáme, že musíme popadnout příležitost za pačesy, využít svých výhod, mít na paměti, *co je důležité*.

Rozdíl mezi generacemi nebyl zrovna zanedbatelný, bylo se očit: o představy světa, kterých se oni nechtěli vzdát; o pravidla, která byla pro ně svatá, ale pro nás po uplynutí pouhých dvou desetiletí američanství už bezzubá, i o to, že jejich pochyby jsou nám už cizí. Otázka, jak dalece se od nich smíme odpoutat, trvala, byla to interní debata, rozporuplná a rozhořčená. Někteří z nás našli odvahu a proti hlediskům, která nejvíc přistříhovala křídla, se postavili na zadní, i když tenhle mezigenerační střet byl zcela jiný, než ten, co přišel za dvacet let. Tenkrát se naše končiny neproměnily v bitevní pole poseté mrtvolami nepochopených. Naši poslušnost měly zajistit neustálé domluvy. Vzurnost mládeže krotily tisíce požadavků, výhrad, zákazů – zábran, které, jak se ukázalo, byly nepřekonatelné. Jedna z nich byl náš zcela realistický odhad toho, co je v našem nejvyšším zájmu, další představovala všudypřítomná spořádanost doby, jejíž tabu jsme sáli s mlékem mateřským; a v neposlední řadě to byla v činy proměněná ideologie rodičovského sebeobětování, která pouštěla žilou našemu svévolnému rebelantství a pohřbila takřka každou nepatřičnou neodbytnou touhu.

Abychom dokázali zklamat jejich vášnivé, neotřesitelné iluze o naší schopnosti se zdokonalit, zatoulat se nějak daleko od toho, co je přípustné, to by bylo od nás chtělo mnohem víc odvahy – nebo bláznovství –, než kolik jí většina z nás byla s to v sobě zburcovat. Nemohli jsme s klidným svědomím bagatelizovat důvody, které je vedou k tomu, že nás nabádají, abychom byli řádní a zároveň mimořádní občané, a tak jsme přenechávali takřka absolutní vládu dospělým, kteří se skrze nás snažili povznést. Výsledkem toho uspořádání byly možná drobné jizvičky, ale případů psychózy bylo hlášeno málo, aspoň v té době. Břímě všech těch očekávání bylo neúnosné, díky bohu. To pnutí mezi generacemi nás spíš postrkovalo kupředu, i když samozřejmě existovaly rodiny, kde by bylo pomohlo, kdyby rodiče tak nedupali na brzdu.

Mýlím se, když si myslím, že se nám ten život líbil? Nejobvyklejší sebeklam starších lidí je ten, který vyvolává nostalgie, ale opravdu se pletu, když si myslím, že žít jako dítě narozené v dobré rodině v renesanční Florencii bylo houbeles proti tomu, když člověk vyrůstal v okruhu vůni sudů s nakládanými dobrotami pana Tabachnika? Pletu se, když si myslím, že i v oněch dobách, které před sebou vidím jako na dlani, rozněcoval ten bohatý život nezvykle silně naše emoce? Zalíval někdy život člověka takovým oceánem detailů? *Detailů*, ohromujících detailů, působivých detailů, důležitých detailů – nekonečným bohatstvím detailů, jež člověka v mládí obklopují, stejně jako ho bude po smrti obklopovat těch šest stop hlíny navršených na jeho hrob?

Rodné končiny by se možná daly definovat jako místo, jemuž dítě věnuje spontánně bezvýhradnou pozornost, kde na ně z povrchu věci bez jakékoli korekce stéká smysl všeho, co je kolem. Po těch padesáti letech se vás nicméně ptám: byli jste někdy od té doby s něčím tak dokonale srostlí jako v oněch dobách s ulicemi, v nichž každý blok, každý dvorek, každý dům, každé *poschodí* každého domu – zdi, stropy, dveře a okna jednoho každého příbytku rodičů všech kamarádů do jednoho – měly tak osobitou tvářnost? Registrovali jsme kdy od těch dob ty nejtěšnější známky společenského vzestupu, o němž vypovídalo linoleum a voskované plátno, svíčky na Jahrzeit, ku-

chyňské pachy, Ronsonovy stolní zapalovače a žaluzie? Věděli jsme jeden o druhém, co kdo má v tašce ve své skříňce k obědu a co si kdo u Sida objednal k párku v rohlíku; věděli jsme, čím se kdo z nás fyzicky vyznačuje – kdo chodí špičkami k sobě a která je prsatá, kdo páchne olejem na vlasy a kdo slintá při mluvení; věděli jsme, kdo se rád pere a kdo je kamarádský, kdo je chytrý a kdo blbec; věděli jsme, či matka má přízvuk a či otec knír, či matka je zaměstnaná a či otec zemřel; dokonce jsme jaksi matně chápali, že rodinné poměry předkládají každé rodině jiný těžký lidský problém.

A k tomu všemu samozřejmě nevyhnutelně přistupoval vnitřní neklid, plynoucí z našich potřeb, chutí, fantazií, tužeb i strachu, že upadneme v nemilost. Protože nám cestu osvětlovalo jen nedospělé sebezpozorování, pokoušel se s ním jeden každý z nás beznadějných nedospělců potají, o samotě, vyrovnávat – a to v dobách, kdy byla ještě ve flóru celým národem vyznávána mravní bezúhonnost, kterou měli mladí vyznávat stejně jako svobodu a demokracii.

Je úžasné, jak živě si dodnes vybavujeme všechno, co nám padlo do oka jako spolužákům. Stejně úžasné jsou i intenzivní pocity, jaké prožíváme při našem dnešním setkání. Ale nejúžasnější je, že se blížíme věku, v němž byli naši prarodiče v dobách, když jsme 1. února 1946 vcházeli jako prváci do pobočky naší školy. Je úžasné, že ačkoli jsme tenkrát neměli potuchy, jak se co vyvine, víme dnes naprosto přesně, jak co dopadlo. Cožpak není úžasné, že maturitní ročník z ledna 1950 už ví, jak co dopadlo – že všechny otázky, tenkrát nezodpověditelné, jsou zodpovězeny, že naše budoucnost je už odhalena? Že jsme prožili život – v téhle zemi, ve své době a každý podle svého? Jak je to úžasné!“

Tuhle řeč jsem při čtyřicátém pátém setkání naší střední školy neproněsl, tu jsem, vydávaje ji za řeč, kterou pronáším k ostatním, proněsl sám k sobě. Začal jsem ji sestavovat teprve *po* tom setkání, potmě, v posteli, když jsem se snažil pochopit, co tam na mě tak zapůsobilo. Její tón – na taneční sál v Country klubu a na to, jak se všichni těšili, že se pobaví, příliš přemítavý – se mi mezi třetí

a šestou hodinou ranní, kdy jsem se s hlavou plnou dojmů snažil pochopit naši někdejší jednotu, o níž to opětovně setkání vypovíдалo, tu společnou životní zkušenost, jež nás v dětství spojovala, nezdál vůbec špatně zvolený. Něco mocného nás tehdy sjednocovalo – vzdor rozličným stupňům strádání nebo výhod, vzdor nejružnějším stresům, které vyvolávala přepestrá směsice rodinných hádek, jež našťastí vždycky skončily šťastněji, než slibovaly. Sjednocovalo nás to nejenom zásluhou toho, z čeho jsme vyšli, nýbrž i toho, kam míříme a jak se tam chceme dostat. Měli jsme nové možnosti a nové cíle, nové vazby a nové mety, nové vnitřní hnací soustrojí – měli jsme to snazší. Už nás tolik nevzrušovalo překonávání překrad, které by byli gójoyové ještě pořád rádi zachovávali. A z jakého kontextu ty změny vyplynuly – z jakého historického dramatu, sehrávaného nic netušícími malými protagonisty a odvíjejícího se ve třídách a v kuchyních, jež vůbec nevyhlížely jako to velké jeviště života? Co se tu s čím srazilo, že to v nás vykříslo jiskru?

Ještě jsem byl vzhůru, ležel v posteli, celý vzrušený z formulování těch otázek a odpovědí – rozplizlých stínů otázek a odpovědí, jež mi nedovolovaly usnout – asi osm hodin poté, co jsem se vrátil vozem z New Jersey z Country clubu, kde po celou tu slunečnou neděli ke konci října v té židovské vilové čtvrti, daleko od bezvýhodnosti panující v ulicích zločiny prolezlého, drogami zamořeného domova našeho dětství probíhalo setkání, jež začalo v jedenáct dopoledne a pokračovalo plnou parou celé odpoledne. Konalo se v tanečním sále hned vedle golfového hřiště Country clubu – účastnila se ho skupina starších dospělých, kteří by ve třicátých a čtyřicátých letech, kdy byli žáky weequahické střední, měli za to, že *niblik*, jak se tehdy říkalo v golfu železu č. 9, je kus šmalc slanečka. A teď jsem nemohl usnout – poslední, nač jsem se rozpomínal, bylo, že hlídač z parkoviště předjel s mým vozem ke schodům vchodu, a že se mě Selma Bresloffová, organizátorka setkání, mile zeptala, jestli jsem se hezky pobavil, a já jsem odpověděl: „Je to jako shledání s jednotkou, s kterou člověk bojoval o ostrov Iwo Jimu.“

Když jsem kolem třetí hodiny ráno vylezl z postele a šel ke stolku, v hlavě mi vibrovala statická elektřina nezpracovaných myšlenek.

A tak jsem psal až do šesti ráno a tu řeč pro naše setkání dotáhl do výše uvedeného tvaru. Teprve když jsem dospěl k emocionálnímu závěru kulminujícím slovy „Jak je to úžasné“, přestal jsem konečně nad tou neuvěřitelnou intenzitou svých pocitů žasnout do té míry, že se mi podařilo urvat alespoň pár hodin spánku – nebo aspoň něčeho, co se mu podobalo, protože i když jsem se z něj už napůl probral, byl jsem ještě pořád jeden odvíjející se životopis, až do morku kostí vzpomínka.

Ano, ani po tak nevinné oslavě, jako je setkání středoškoláků, není zrovna snadné vrátit se okamžitě zpátky k životu, v němž člověku zavazuje oči normální běh věcí a zvyk. Snad kdyby mi bylo třicet nebo čtyřicet, bylo by se naše setkání za ty tři hodiny, než jsem dojel domů, potichoučku vytratilo. Ale zvládnout něco takového v dvaasedesáti, jenom rok po operaci rakoviny, není jen tak. Místo, abych se znovu zmocnil minulosti, zmocnila se ona mé přítomnosti, a ačkoli se mi zdálo, že se vymaňuju ze světa času, ve skutečnosti jsem se řítit k jeho skrytému jádru.

V hodinách, kdy jsme byli všichni pohromadě a jenom jsme se objímali, líbali, šmúzovali, smáli se, postávali spolu, vzpomínali na všelijaké ošemetné situace a pohromy, jež už po těch letech nestály za řeč, vykřikovali „No ne, kdo to přišel!“ a „Bóže, to už je let!“ a „Pamatuješ se na mě? Já na tebe jo“, a jeden druhého se ptali: „Nebyli jsme spolu kdysi...“ a „Jseš ty ten, co...“, přikazovali jsme jeden druhému – dvěma naléhavými slovy, která jsem slyšel celé odpoledne opakovat někoho, koho někdo popadl a zatáhl do některé z nesčetných zároveň probíhajících debat – „Nechod' ještě!“... a samozřejmě tančili s líčkem na líčku dávno z módy vyšlé taneční figury na hudbu našeho „one-man-bandu“, jakéhosi fousatého hochy ve smokingu, který měl čelo ovázané červeným šátkem (narodil se přinejmenším celá dvě desetiletí po tom, co jsme všichni společně vypochoďovali z auly naší školy v rozohňujícím rytmu závěrečné *Iolanthy*) a při imitování Nata „Kinga“ Colea, Frankieho Lainea a Sinatry se sám doprovázel na syntezátor – po těch několik málo hodin mi připadalo, že čas, řetěz času, celý ten zatracený tok všeho, čemu se říká čas, lze pochopit stejně snadno jako rozměr koblihy, kterou člověk bez obtíží spořádá k ranní kávě. Když ten „one-man-band“ s šátkem hrál „Mule Train“ a já jsem

si říkal: „Vznáší se nad námi anděl času a při každém jeho dechu na nás dýchne všechno, co jsme prožili“ – byl v tanečním sále Country klubu Cedar Hill anděl času nepochybně stejně přítomný jako ten hoch, co zpíval „Mule Train“ à la Frankie Laine. Co chvíli jsem se přistihl, že se na všechny dívám, jako by se ještě psal rok 1950, jako by rok 1995 byl jen jakýsi futuristický ráz maturitního večírku, na nějž jsme všichni přišli v komických lepenkových škraboškách, naznačujících, jak asi budem vypadat ke konci dvacátého století. To odpoledne jako by byl čas vynalezen jen proto, aby nás šálil.

V hrníčku, který nám dala Selma na památku při loučení, byl pytlík z oranžového hedvábného papíru s půl tuctem malých *rugelach*, úhledně zabalený v oranžovém celofánu a převázaný proužkovanou kroučící se mašličkou, oranžovohnědou – v barvách naší školy. *Rugelach*, stejně čerstvé jako všechny, na nichž jsem si doma po škole pochutnával – maminka je kdysi pekla podle receptu, který dávala členkám madžonkového klubu –, byly dárkem od jednoho našeho spolužáka, který měl pekařství v Teanecku. Ani ne za pět minut poté, co jsem odešel ze setkání naší třídy, jsem strhl dvojitý obal a snědl všech šest *rugelach*, pečiva ve tvaru šneka s očičky lemovanými skořicí –, přepečlivě posázeného miniaturními hrozinkami a sekanými vlašskými ořechy. Třeba když do sebe budu házet sousto za soustem tohoto pečiva, jehož těžké těsto – směs másla, kyselé smetany, vanilky, tvarohu, žloutku a cukru – jsem miloval od dětství, zjistím, že se Nathan zbaví toho, čeho se podle Prousta zbavil Marcel v okamžiku, kdy „ochutnal malou *madeleine*“: strachu před smrtí. „Stačí sousto,“ píše Proust, „a slovo ‚smrt‘ ... mu... už nic neříká.“ A tak jsem hltavě, chtivě jedl, odmítaje pro tu chvíli učinit přítrž své vlčí konzumaci nasycených tuků, ale takové štěstí jako Marcela mě nepotkalo.

Bavme se ještě chvíli o smrti a touze – u stárnoucích lidí pochopitelně zoufalé – smrt oddálit, postavit se jí na odpor, uchýlit se k jakýmkoli prostředkům, jichž je zapotřebí, chceme-li ji vidět jakkoli, *jakkoli*, jenom ne jasně.

Jeden z kluků z Floridy – podle sešitku, který jsme na tom setkání všichni dostali hned u dveří, žije dnes na Floridě ze sto

sedmdesáti šesti maturantů šestadvacet... což je dobré znamení, značící, že na Floridě je nás pořád ještě víc (o šest) než těch, co už nežijí; mimochodem, nebyl jsem sám, komu celé odpoledne nešlo z hlavy, že se chlapům říká kluci a ženským holky – se mi přiznal, že cestou z newarského letiště, kde jeho letadlo přistálo a kde si pronajal vůz do Livingstonu, musel dvakrát zajet k pumpě a vypůjčit si klíč od toalet, jak ho deptala klepotice. Byl to Mendy Gurlik, kterého jsme v roce 1950 zvolili nejhezčím klukem ze třídy; tehdy to byl ramenatý krasavec s dlouhými řasami, který nejlíp z nás trsal a s oblibou chodil a říkal lidem: „Helou, holube!“ Protože ho jeho starší bratr jednou vzal do černošského bordelu v Augusta Street, kde se poflakovali pasáci doslova za rohem Bradford Place, na němž měl jeho otec obchod s lihovinami a kde, jak se nakonec doznal, zůstal sedět úplně oblečený v hale, listoval si v časopise *Mechanics Illustrated*, který tam našel na stole, a čekal, až si jeho bratr „odbyde svý“. Mendy měl z naší třídy nejbliž k tomu, čemu se říká mladistvý delikvent. Tenhle Mendy Gurlik (dnes Garr) mě s sebou vzal do Adams Theater poslechnout si Illinois Jacqueta, Buddy Johnsona a „naši newarskou hvězdu Sáru Vaughanovou“; obstaral lístky a vzal mě s sebou na koncert v Mosque poslechnout si Mr. B., Billyho Ecksteina; v čtyřicátém devátém roce pro nás obstaral lístky do Laurel Garden na soutěž Miss Sepia America. Tenhle Mendy mě vzal třikrát nebo čtyřikrát s sebou na noční živé vysílání newjerseyské rozhlasové stanice WAAT, abych viděl Billa Cooka, příjemného černošského diskžokeje. Jeho pořad *Musical Caravan* jsem obyčejně poslouchal o sobotních večerech potmě ve své ložnici. Úvodní znělka byla Ellingtonova „Caravan“, ohromně exotická, ohromně sofistikovaná, s afroorientálními rytmy v tempu břišních tanců – už ta stála za to, aby si člověk pustil rádio; v Dukově velice originálním podání ve mně vzbuzovala příjemný pocit, že dělám něco nedovoleného, přestože jsem zachumlaný v maminčiných čerstvě vypraných povlacích. Nejdříve přijde tamtamový úvod, pak se začnou z kasby linout vzhůru spirály nádherného černošského trombonu a po něm našeptávačská fakirská flétna. Mendy tomu říkal „rajcovací muzika“.

Do města, do studia Billa Cooka v rádiu WAAT, jsme jeli autobusem č. 14 a už za několik minut po tom, co jsme se tiše jako lidi, kteří vejdou do kostela, usadili v řadě židlí před zasklenou kukání, nás přišel od mikrofonu přivítat sám Bill Cook. Na talíři se točila deska s bluesovou černošskou muzikou – pro posluchače, kteří nebyli tak dobrodružní a poslouchali doma – a Cook si srdečně potřásl rukou s dvěma vysokými, hubenými bělošskými potápkami, vymóděnými v sakách „do lahvičky“ od firmy American Shop a zapnutých na jeden knoflík, a na míru šitých košilích se širokým límcem z Custom Shoppe. (Ohoz, který jsem měl já, jsem si na ten večer vypůjčil od Mendyho.) „A co byste chtěli, abych pustil vám, pánové?“ vyzvídal na nás vlídně Cookie hlasem, jehož lahodnou zvučnost Mendy imitoval, když jsme spolu telefonovali. Řekl jsem si o melodické kousky: „Miss“ Diny Washingtonové, „Miss“ Savannah Churchillové – upoutalo mě, s jak chlípnou galantností vyslovoval ty „Miss“ –, zatímco Mendy, daleko větší znalec černé muziky, si vybíral hudebníky se šmrncem, jako byl například zapadákový pianista Roosevelt Sykes, nebo Ivory Joe Hunter („*When... I lost my bay-bee... I aahll... most lost my mind*“), a jedno kvarteto, u kterého si podle mě dával Mendy náramně záležet na tom, aby jeho název „the Ray-O-Vacs“ vyslovoval s přesně stejným důrazem na první slabiku, jaký na ni kladl Melvyn Smith, jeden černošský kluk ze South Side, který po škole „lifroval“ zboží z krámu Mendyho otce. (O sobotách ho lifrovali Mendy a jeho bratr.) Jednou večer se Mendy odvážil a šel si s Melvynem Smithem poslechnout živé bebop do klubovny Lloyd's Manor nad kuželnou v Beacon Street, do podniku, kam by si kromě nějaké nebojácné Desdemony některého z muzikantů trouflo jít jen málo bělochů. Tenhle Mendy Gurlik mě vzal poprvé do prodejny Radio Record Shack v Market Street, kde jsme si z příhrádek se zlevněnými deskami za 19 centů vybírali poklady, a než jsme některou nahrávku koupili, směli jsme si ji poslechnout v kabině. Když se za války v červenci a v srpnu pořádaly na hřišti na Chancellor Avenue jednou týdně tancovačky, aby na domácí frontě nepoklesla morálka, prodral se obyčejně Mendy rozparádným davem – rodičů z našich končin,

školáků i malých dětiček, které zůstaly vzhůru dlouho do noci a celé rozdováděné donekonečna obíhaly bíle natřené mety na hřišti, na němž jsme v létě věčně hráli softball – a oblažoval každého, kdo měl zájem si to poslechnout, nekonvenčnějším druhem hudebních lahůdek, než byla ta Glennem Millerem a Tommyem Dorseyem inspirovaná aranžmá, při nichž pod ztlumenými reflektory za školou tancovali všichni ostatní. Mendy bez ohledu na to, co kapela ve vlajkami vyzdobeném pavilonu hrála k tanci, lítal po většinu večera kolem dokola a zpíval: „Caldonia, Caldonia, what makes your big head so hard? Rocks!“ Zpíval to „zadarmiko“, jak blaženě prohlašoval, stejně odvázaně jako Louis Jordan a jeho Tympany Five na desce, kterou jsme my všichni „Bukanýři“ povinně poslouchali, když jsme z jakýchkoli neodbytných důvodů (abychom si zahráli sedmikartový pokr do výše jednoho dolaru nebo si po miliontě prohlídli obrázky v jeho „hambaté“ knize „Tillie the Toiler“ nebo si – k tomu docházelo jen málokdy – kolektivně zaonanovali) vešli do jeho ohavné ložnice, pokud u nich nikdo nebyl doma.

A teď stál přede mnou Mendy z roku 1995, který měl jako kluk z celé weequahické střední největší talent vzdálit se od ideálu způsobného chlapce, individuum na půl cestě mezi poněkud odpudivou plytkostí a odvážnou, záviděníhodnou výstředností, koketující v těch raných dobách s nemravností tak, že to člověka neustále přitahovalo a zároveň pohoršovalo. A teď přede mnou ten Sekáč, ten Sviňák, ta Seknutina, Mendy Gurlik stál, a nebyl ve vězení (kde měl podle mého přesvědčení skončit za to, že nás čtyři nebo pět Bukanýrů vybízel, abychom se v jeho ložnici posadili na podlahu, stáhli si kalhoty a soutěžili o těch pár zelených v banku, které sebere ten, co „vystříká“ první), ani v pekle (kam se podle mého přesvědčení měl dostat poté, co ho v Lloyd's Manor zapíchl nějaký „zpracovaný“ – ať už to tenkrát znamenalo cokoli – černouš), ani na jakémkoli jiném pochybném místě, nýbrž na setkání třídy po pětáctyřiceti letech, a byl to obyčejný restaurátér na penzi – majitel tří steakhousů s názvem Garr's Grill, které měl v jedné lepší čtvrti na Long Islandu.

„To tobě nemusí dělat starosti, Mendy – ještě pořád si držíš linii, vypadáš stejně. Jsi úžasnej. Vypadáš ohromně.“

A taky vypadal: pěkně opálený, štíhlý, vysoký, vyběhaný, s úzkým obličejem, v černých botách z krokodýlí kůže, v černé hedvábné košili a zeleném kašmírovém saku. Jenom ta hříva stříbřitě bílých vlasů budila podezření, že není tak docela jeho, spíš jako by svůj minulý život prožila jako ocas skunka.

„Udržuju se, ale chci ti teď říct něco jiného. Volal jsem Mutty-mu,“ (Marty „Mutty“ Sheffer, hráč se stranovým nadhozem, hvězda Bukanýrů, mužstva, v kterém jsme my tři hráli o softbalové mistrovství našeho hřiště, a podle životopisných údajů z brožurky vydané k setkání třídy „finanční poradce“ a otec – což se mi zdálo neuvěřitelné, protože jsem si vzpomněl, jak toho Muttyho s miminkovským obličejem ochromoval stud před děvčaty, a že jeho nejoblíbenější zábavou v pubertě bylo hrát čáru – „dětí 36, 34 a 31“ a dědeček „vnoučat 2 a 1“) pokračoval Mendy, „a řekl jsem mu, že jestli nebude sedět vedle mě, tak taky nepřijedu. Ve své branži jsem si musel poradit s opravdickými hrdlořezama. S tou zasranou mafii. Ale s tímhle jsem si od prvního okamžiku poradit neuměl. Ne dvakrát, Skokane, ale třikrát jsem musel zastavit s vozem a jít se vysrat.“

„No,“ odpověděl jsem, „po tolika letech, kdy jsme se snažili, aby do nás nikdo neviděl, nás to odneslo zpátky tam, kde jsme si byli jistý, že jsme průhledný.“

„Myslíš?“

„Snad. Kdoví.“

„Dvacet děcek z naší třídy už umřelo.“ Ukázal mi v brožurce zadní stránku s nadpisem „In Memoriam“. „Jedenáct kluků je po smrti,“ dodal. „Dva z Bukanýrů, Bert Bergman, Utty Orenstein.“ Utty byl v Muttyho partě, Bert hrál u druhé mety. „Rakovina prostaty. Oba. A oba v posledních třech letech. Já chodím na krevní zkoušky. Každý půlrok, co jsem slyšel o Uttymm. Ty taky?“

„Jo.“ Samozřejmě už ne, protože už mám prostatu odoperovanou.

„Jak často?“

„Jednou za rok.“

„To nestačí,“ řekl mi. „Jednou za půl roku.“

„No dobře. Tak budu.“

„Ale jseš v pořádku?“ zeptal se a položil mi ruce na ramena.

„Jsem v dobrý kondici,“ odpověděl jsem.

„Poslyš, pamatuješ, že jsem tě naučil onanovat?“

„Tos mě naučil, Mendele. O takových devadesát až sto dvacet dní dřív, než bych byl začal sám. Ale tys mě do toho zasvětil.“

„Takže jsem ten,“ řekl a hlasitě se rozesmál, „kdo naučil Skokana Zuckermána onanovat. Tímhle jsem se proslavil já,“ a nato jsme se objali; plešatý hráč na první metě s bělovlasým hráčem v levém poli ze scvrkávajícího se sportovního týmu Bukanyrů. Trup, který jsem cítil pod oblečením, svědčil o tom, jak dobře o sebe dbá.

„Ještě pořád to dělám,“ řekl šťastně. „Po padesáti letech. Držím bukanýrské rekord.“

„Jen si nebuď tak jistej,“ řekl jsem. „Dřív se přesvědč, jak je na tom Mutty.“

„Doslech jsem se, žes měl infarkt,“ řekl.

„Ne, jenom mi udělali bypass. Před lety.“

„Kurva bypass. To ti strčej do krku takovou trubičku, vid’?“

„Jo.“

„Viděl jsem s tou trubičkou v krku svého švagra. Nic jinýho by mi už nechybělo,“ řekl Mendy. „Nechtěl jsem sem jet ani za živý prase, ale Mutty mi v jednomu kuse volal a říkal: ‚Věčně žít nebudeš,‘ a já mu v jednomu kuse odpovídal: ‚*Budu*, Mutty. Musím!‘ A pak jsem takovej šmuk, že sem jedu, a jen otevřu tuhle brožurku, je první, co vidím, kdo už umřel.“

Když si Mendy odešel pro drink a najít Muttyho, vyhledal jsem si v brožurce jeho jméno: „Restauratér na penzi. Děti 36, 33 a 28. Vnoučata: 14, 12, 9, 5, 5, 3.“ Uvažoval jsem, jestli se Mendymu tak strašně nechce umřít kvůli těm šesti vnoučatům, včetně těch, co jsou nejspíš dvojčata, nebo jestli to má jinou příčinu, jako třeba že ještě rád chodí za děvkama a libuje si v elegantních ohozech. Měl jsem se ho zeptat.

Měl jsem se to odpoledne zeptat lidí na spoustu věcí. Ale později, i když jsem litoval, že jsem to neudělal, mi bylo jasné, že i kdyby se mi dostalo odpovědi na všechny mé otázky začínající

„Co se stalo s...“, ani jedna by mi neprozradila, proč jsem měl ten ošklivý pocit, že se dívám na něco, co je za tím, co vidím. Stačilo, když jedna z holek řekla fotografovi v okamžiku, než vybleskl třídu: „Koukejte vynechat ty vrásky“, stačilo se tomu dobře načasovanému vtípku zasmát s ostatními, a člověk hned ucítil, že Osud, ta nejstarší záhada civilizovaného světa – a v prvním ročníku téma naší kompozice z řecké a latinské mytologie, v níž jsem napsal „Sudičky jsou tři bohyně, které se jmenují Moerae; Clotho přede, Lachesis určuje délku nitě života a Atropos ji přestřihává“ –, je najednou dokonale pochopitelný, zatímco všechno nezáhadné, jako třeba že člověk stojí ve třetí řadě vzadu s jednou rukou na rameni Marshalla Goldsteina („Děti 39, 37. Vnoučata 8 a 6“) a s druhou na rameni Stanleyho Wernikoffa („Děti 39 a 38. Vnoučata 5, 2 a 8 měsíců“), je z ničeho nic nevysvětlitelné.

Milt, fullback Milton Wasserberger, s sebou přivezl svého vnučka, studenta filmové fakulty Newyorské univerzity, mladíka jménem Jordan Wasser, který chtěl natočit pro seminář dokument o našem setkání; já jsem poletoval po místnosti a veškeré to dění zaregistroval svým staromódním způsobem, zaslechl jsem občas něco z některého interview, které dělal Jordan s někým před kamerou. „Byla to úplně jiná škola než ostatní,“ říkala mu právě třiašedesátiletá Marilyn Kopliková. „Děcka byly ohromný, měli jsme dobrý kantory, největší přestupek, jakého jsme se mohli dopustit, bylo žvekat při vyučování...“ „Nejlepší škola v okolí,“ řekl třiašedesátiletý George Kirschenbaum, „nejlepší učitelé, nejlepší děcka...“ „Jeden vedle druhého,“ řekl Leon Gutman, „to byla nejbystřejší parta, s jakou jsem kdy pracoval...“ „Škola byla tehdy něco úplně jiného,“ řekla třiašedesátiletá Rona Sieglerová a na další otázku odpověděla se smíchem – ne zrovna radostným: „V roce 1950? Ale Jordane, to je teprve pár let.“

„Když se mě lidi ptají,“ vykládal mi právě kdosi, „jestli jsem s tebou chodil do školy, tak jim vždycky vypravuju, jaks mi napsal ten test pro Wallacha. Na téma *Rudý odznak odvahy*.“ „Žádný test jsem ti nenapsal.“ „Ale jo.“ „Co já moh vědět o *Rudým odznakem odvahy*? Vždyť jsem ho čet až na univerzitě.“ „Ne, napsals mi test na téma

Rudý odznak odvahy. Dostal jsem jedna plus. Odevzdal jsem ho o týden později, ale Wallace mi řekl: „Na tohle si počkat... stálo za to.“

Ten, co mi to vypravoval, malý nerudný chlapík s nakrátko zastříženými bílými fousy, s ošklivou jizvou pod okem a dvěma naslouchátky, byl jeden z těch několika, co jsem to odpoledne viděl, na kterých se čas podepsal důkladněji; zřejmě na něm pracoval v přesečase, protože ten chlapík kulhal a při rozmluvě se mnou se opíral o hůl. Ztěžka dýchal. Nepoznal jsem ho, ani když jsem se na něj podíval ze vzdálenosti pouhých šesti palců, a dokonce ani když jsem si na jeho jmenovce přečetl, že je to Ira Posner. Kdo je Ira Posner? A proč bych mu byl prokazoval tuhle laskavost, zvlášť když jsem ani nemohl? To jsem Irovi ten test napsal bez toho, abych se obtěžoval si tu knihu přečíst? „Tvůj tatínek pro mě moc znamenal,“ řekl Ira. „Fakt?“ opáčil jsem. „V těch několika chvílích, co jsem s ním byl, mi bylo tak dobře, jak mi za celý život strávenej s mým tátou nebylo.“ „To jsem nevěděl.“ „Můj otec byl v mém životě naprosto nedůležitěj.“ „A co dělal? Připomeň mi to.“ „Živil se hoblováním podlah. Strávil tím celý život. Tebe měl tvůj tatínek pořád k tomu, abys nosil nejlepší známky. Představa mého otce, jak ze mě udělat podnikatele, byla, že mi koupil bedničku s kartáčem a s krémem na boty, abych moh u novinovýho stánku leštit za čtvrták boty. To mi dal za maturitu. Blbec. Žít v tý rodině pro mě bylo utrpení. Byli to zaostalci. Žít s nima znamenalo žít v temnotách. Když tě otec cpe někam jinam, než ty chceš, Nathane, začneš bejt citlivka. Měl jsem bratra, kterýho jsme museli dát do ústavu. Tos ty nevěděl. To nevěděl nikdo. Nesměli jsme vůbec vyslovit jeho jméno – Eddie. Byl o čtyři roky starší než já. Dostával záchvaty zuřivosti, při kterejch si rozkousával ruce do krve. Vyl jako kojot, dokud ho rodiče nezpacifikovali. Když jsem měl ve škole vyplnit, jestli mám bratry nebo sestry, tak jsem napsal ‚ne‘. Když jsem byl na vysoký, podepsali rodiče cvokárně nějakěj revers, ta cvokárna udělala Eddiemu lobotomii a on upad do komatu a umřel. Dovedeš si to představit? Řekne mi, abych šel čistit před soudní budovou v Market Street boty – takhle radí otec synovi.“ „A cos tedy vlastně dělal?“ „Jsem psychiatr. Inspiroval mě k tomu tvůj táta. Byl lékař.“ „Ne tak docela. Chodil sice v bílým plášti, ale

byl chiropraktik.“ „Kdykoli jsem k vám s klukama přišel, postavila tvoje maminka na stůl mísu s ovocem a tvůj tatínek se mě zase vždycky zeptal: ‚Co říkáš tomuhle, Iro? Co říkáš támhletomu, Iro?‘ Broskve, švestky, nektarinky, hrozny. Doma jsem v životě neviděl jabko. Matce je devadesát sedm. Dal jsem ji do starobince. Celej den sedí v křesle a brečí, ale na mou duši že se mi nezdá ztrápenější než za mejch dětskejch let. Přepokládám, že tvůj otec už nežije.“ „Ne. A tvůj?“ „Můj se nemoh dočkat, kdy už umře. Vlezlo mu na mozek, že v ničem neuspěl.“ Ale já jsem ještě pořád neměl potuchy, kdo je Ira a o čem to mluví, protože ať jsem ten den, kdy k téhle rozmluvě došlo, vzpomínal na to, co se kdy událo, sebeusilovněji, mnohem víc věcí mi vypadlo z paměti, jako by se byly nikdy nestaly, bez ohledu na to, kolik Iru Posnerů stálo proti mně a svědčilo o opaku. Co já vím, moh se Ira u nás nechat inspirovat mým otcem, dřív než jsem se já vůbec narodil. Rozpomenout se, byť jen mlhavě, jak se můj otec Iry ptá, co říká tomuhle, a jak Ira u nás pojídá ovoce, bylo nad mé síly. Patřilo to k událostem, které život z člověka vyrve a hodí je do zapomnění, protože prostě nejsou dost důležité. Ale přestože mně naprosto ušly, v Irovi zapustily kořeny a změnily jeho život.

Takže člověku stačí podívat se na sebe a na Iru, a hned pochopí, proč procházíme životem se zevšeobecňujícím pocitem, že se všichni kromě nás mýlí. A vzhledem k tomu, že nezapomínáme jen proto, že něco není důležité, nýbrž i že je to příliš důležité – jeden každý z nás si totiž to či ono pamatuje a zapomíná podle šablony, jejíž bludišťovitě zákruty jsou stejně rozlišující identifikační znak jako otisk prstu – není divu, že se střepy skutečnosti, které člověk opatruje jako součást svého životopisu, můžou druhému, i když s ním snědl dejme tomu deset tisíc večeří u téhož kuchyňského stolu, zdát umanutou exkurzí do mýtománie. Nikdo se však neobtěžuje poslat padesátidolarový příspěvek na čtyřicáté páté setkání střední školy jen proto, aby se tam dostavil a vznesl námitku proti tomu, jaké co kdy komu připadalo; to skutečně důležité, ta největší rozkoš celého toho odpoledne, je prostě zjištění, že se člověk ještě nepropracoval na stránku „In memoriam“.

„Kdy umřel tvůj otec?“ zeptal se mě Ira. „V roce devatenáct set šedesát devět. Před šestadvaceti lety. Je to už dlouho,“ odpověděl

jsem. „Pro koho? Pro něj? To bych neřek. Pro ty, co umřeli,“ pokračoval, „to je kapka v moři.“ Právě v tom okamžiku jsem uslyšel, jak Mendy přímo za mnou někomu říká: „Na kohos myslíval při onanování?“ „Na Lorraine,“ odpověděl ten druhý. „Samo. To každej. I já. Na koho ještě?“ zeptal se Mendy. „Na Dianu.“ „Správně. Na Dianu. To je bez debaty. Na koho dál?“ „Na Selmu.“ „Na Selmu? To mě nenapadlo,“ řekl Mendy. „Tos mě překvapil. Ne, se Selmou jsem nikdy neměl chuť soustat. Je moc mrňavá. U mě to byly vždycky mažoretky. Koukal jsem na ně, když po škole trénovaly na hřišti, a pak jsem šel domů a vyhonil si ho. Ta jejich tělka! Ta kakaová tělka na jejich nohách! Ta mě doháněla k šílenství. Jestlipak sis něčeho všiml? Kluci úhrnem vzato nevypadaj špatně, spousta z nich sportuje, trénuje, ale holky, rozumíš... ne, setkání po pětáctyřiceti letech není nejlepší příležitost k hledání někoho, s kým by člověk vlez do postele.“ „Moje řeč,“ odpověděl druhý, který mluvil tiše; zřejmě v něm to setkání neprobudilo tak nostalgickou prostopášnost jako v Mendym, „k ženskéjm nebyl čas milosrdnej.“ „Víš, kdo umřel? Bert a Utty,“ řekl Mendy. „Rakovina prostaty. Rozlezlo se to až do páteře. Metastázovalo. Celý je to sežralo. Oba. Já chodím chválabo hu na kontroly. Ty taky?“ „Na jaký kontroly?“ zeptal se ten druhý. „Doprdele, copak ty nechodíš na kontroly?“ „Skokane,“ řekl Mendy a odtáhl mě od Iry. „Meisner nechodí na zkoušky krve.“

Meisner byl teď pan Meisner, jeho otec, Abe Meisner, byl malý snědý podsaditý člověk s ohnutými rameny a hlavou trčící dopředu, majitel Meisnerovy čistírny – „Vyčistíme za 5 hodin“ –, na Chancellor Avenue mezi správkárnou obuvi, kde člověku na židli za lítacími dvířky při čekání, než mu Ralph spraví podpatky, vždycky vyhrávala nějaká italská rozhlasová stanice, a Rollinovým salonem krásy, z něhož maminka jednou přinesla výtisk *Silver Screen*, kde jsem si přečetl článek, který mě přímo omráčil. Měl název „George Raft je osamělý člověk“. Tak populární herec, a osamělý? Paní Meisnerová, malá, stejně nezničitelná pozemšťanka jako její manžel, pomáhala v krámě a kromě toho jeden rok s mou maminkou ve stánku přímo na Chancellor Avenue prodávala válečné obligace a známky. Jejich syn Alan se mnou chodil do školy už od mateřské a v základní škole pak

přeskakoval stejné třídy jako já. Když bylo zapotřebí sepsat nějakou hru na oslavu státního svátku, strčil učitel mě a Alana do nějaké místnosti a řekl nám, jako bychom byli George S. Kaufman a Moss Hart, abychom nějakou vymysleli. Pan Meisner – díky jakémusi zázraku – čistil těsně po válce několik sezon dresy týmům Newark Bears a farmě AAA Yankees a Alan mě za jednoho letního – a pro mě velkého – dne naverboval, abych mu pomohl dovézt autobusem vyčištěné dresy, s kterými jsme museli třikrát přisedat, než jsme se dostali až do klubovny Rupertova stadionu na Wilson Avenue.

„Kristepane, Alane,“ řekl jsem, „ty jsi celej tvůj táta.“ „A kterýho táty bych měl celej bejt?“ odpověděl, vzal můj obličej do dlaní a políbil mě. „Aloušku,“ řekl Mendy, „vypravuj Skokanovi, co jsi slyšel Schrimmera říkat jeho ženě. Schrimmer má novou ženu, Skokane. Měří šest stop. Před třema rokama musel totiž k psychiatrovi. Byl v depresi. Psychiatr mu povídá: ‚Co vás napadne, když vás požádám, abyste si představil tělo své ženy?‘ ‚Napadne mě, že bych si měl podříznout krk,‘ odpověděl Schrim. A tak se s ní rozved a vzal si šikse, svou sekretářku. Měří šest stop. Je jí pětatřicet, nohy má až ke stropu. Aloušku, opakuj Skokanovi, co řekla, ta *langer lokš*.“ „Řekla mu,“ odpověděl Alan, zatímco jsme se my dva šklíbili a jeden druhému ohmatávali ochablé bicepsy, „řekla mu: ‚Proč je tady každej Mutty nebo Utty nebo Dutty nebo Tutty? Proč se mu říká Tutty, když se jmenuje Charles?‘ ‚Neměl jsem tě brát s sebou,‘ odpověděl jí Schrim. ‚Já to věděl, že nemám. Tohle ti vysvětlit nedokážu,‘ pokračoval, ‚to nedokáže *nikdo*. To se prostě nedá. *To je prostě tak*.“

A co dělá Alan teď: Vychoval ho majitel čistírny, po škole pracoval v čistírně, vypadal, jako by majiteli čistírny z oka vypadl, ale stal se z něj soudce Nejvyššího soudu v Pasadeně. V mrňavé čistírně jeho otce visíval na zdi nad žehlicím strojem vedle podepsané fotografie starosty Meyera Ellensteina fotostat prezidenta Roosevelta. Na ty fotografie jsem si vzpomněl, když mi Alan řekl, že byl dvakrát delegován na republikánský sjezd, na němž se vybíral kandidát na prezidenta. Když se ho Mendy zeptal, jestli mu může sehnat lístky na Rose Bowl, tak Alan Meisner, s kterým jsem ten rok, co se objevil Robinson, jezdíval do Brooklynu podívat se na nedělní dvojzápas

Dodgers, ten Alan, s kterým jsem vždycky v osm ráno nasedl na našem rohu na autobus, jel s ním do města na Pennsylvánské nádraží, kde jsme přesedli na podzemku do New Yorku, kde jsme přesedli na krčka do Brooklynu, jen abychom se dostali včas na Ebbets Field a stačili sníst sendviče, co jsme měli v kabele k obědu, dřív než začne rozpálkování – tenhle Alan Meisner, který, jakmile se jednou hra rozběhla, doháněl od začátku prvního až do konce druhého dvojzápasu všechny lidi kolem nás křikem svého nemelodického hlasu k šílenství – tenhle Alan Meisner vytáhl ze saka kalendářik a pečlivě si do něj zanesl poznámku. Viděl jsem mu přes rameno, co píše. „Lístky na R. B. pro Mendyho G.“

Že to nic neznamená? Že to není nic zvláštního? Že to není nijak ohromující? No, tohle člověk zřejmě posuzuje podle toho, kde vyrůstal a jaké mu život nabídl možnosti. O Alanovi Meisnerovi se nedalo říct, že by vyšplhal nahoru odnikud; pamatoval jsem si ho však jako malého bambulu, který nonstop pořvával na sedadle na Ebbets Field, ať se dělo co dělo, pamatoval jsem si, jak v našich ulicích za zimních podvečerů, bez čepice a v zasněžené tlusté vlněné kajdě doručuje vyčištěné oděvy, takže bych si byl dovedl snadno představit, že ho nečekají žádné zárné zítřky.

Teprve po obědě, ke kterému bylo kuře, byl završen štrúdlm s kávou a zabral takřka celé odpoledne, protože nikdo nedokázal posedět dlouho na jednom místě a oběd sníst, teprve když vylezly na pódium děti z Maple Avenue a zazpívaly píseň své školy, teprve když spolužáci jeden za druhým přebírali mikrofon a říkali: „Byl to nádhernej život“ nebo „Jsem na vás na všechny pyšnej“, teprve když už si takřka všichni poklepali navzájem na rameno a padli si do náruče, teprve když se desetičlenný výbor postavil na parket a držel se za ruce, zatímco naše jednočlenná kapela hrála znělku Boba Hopea „Thanks for the Memory“ a my jsme jí uznale zatleskali za všechnu tu námahu, teprve když mi Marvin Lieb, jehož otec prodal mému otci náš Pontiac a nám klukům, kdykoli jsme přišli pro Marvina, nabídl velký doutník, abychom si z něj dali čouda, vypověděl, jakou patálii měl s alimenty – „Chlap se jde vyčurat po větším váhání, než po jakým jsem já vlezl do těch manželství“ –, teprve když mi Juli-

us Pincus, který byl odjakživa moc milý kluk a teď byl nucen kvůli třesavce, co dostal po užívání cyklosporinu, který musel brát po transplantaci, aby vydržel, nechat své optometrické praxe, lítostivě vylíčil, jak přišel ke své nové ledvině – „Kdyby byla vloni neumřela jedna čtrnáctiletá holčička na výron krve do mozku, byl bych dneska na prkně“ –, teprve když se mě Schrimmerova nová žena zeptala: „Vy jste z téhle třídy jediný spisovatel, nemoh byste mi laskavě vysvětlit, proč se tady říká každému Utty, Dutty, Mutty nebo Tutty?, teprve když jsem šokoval Shellbyho Minskoffa, dalšího z týmu Bukanyrů tím, že jsem přikývl na jeho otázku: „Je to pravda, cos řek do mikrofonu, že nemáš děti a nic podobného?“, teprve když Shelly vzal mou ruku do své a řekl mi: „Chudáčku, Skokane“, teprve pak jsem objevil, že je mezi námi Jerry Levov, který přijel opožděně.